

LA PUNXA

abril 2026

Tema central

La Casa Sabater de Girona

Projectes i realització d'instal·lacions de climatització i calefacció

Instal·lacions en obra nova i rehabilitació. Solucions per vivendes i edificis

Gran experiència en l'àmbit de les Energies Renovables

Domòtica. Smarthome. Automatització personalitzada d'edificis i instal·lacions

17190 SALT. GIRONA

admin@instalcat.es

17743 VILANANT. GIRONA

www.instalcat.es

LA PUNXA

Editor

COL·LEGI DE L'ARQUITECTURA
 TÈCNICA DE GIRONA

Direcció

ANTONI BRAMON I SERRA

Coordinació

IGLÉSIES ASSOCIATS

Consell de redacció

JOSEP M. ARJONA I BORREGO
 FRANCESC XAVIER BOSCH I ARAGÓ
 ANTONI BRAMON I SERRA
 ADOLF CABAÑAS I EGAÑA
 BERNAT MASÓ I CARBÓ
 MIQUEL MATAS I NOGUERA
 JAUME NOGUER I GÓMEZ
 JOAN MARIA PAU I NEGRE
 SÍLVIA PLANELLA ORIOL
 MONTSERRAT ROSELL LÓPEZ
 JORDI SOLIGUER I MAS
 NARCÍS SUREDA I DAUNIS

Col·laboren en aquest número

ANTONI BRAMON I SERRA
 DAVID GIRÓ CANDANEDO
 CÉLINE MUTOS-XICOLA
 MIQUEL MATAS I NOGUERA
 MÒNICA DELGADO PARDO
 JOSEP M. ARJONA I BORREGO
 RUBÉN HERRANZ VIEITO
 CARMÉ LLENAS TORRENT
 JOAN M. PAU I NEGRE
 JORDI SOLIGUER I MAS
 NARCÍS SUREDA I DAUNIS
 MIQUEL MARTÍN I SERRA
 FRANCESC XIFRA GIRONÈS
 XAVIER JAIME NOVO
 TÀNIA VIRGILI CARITG

Correcció

CARLA RUFÍ PIBERNAT

Disseny i maquetació

IGLÉSIES ASSOCIATS

Impressió

Impremta Pagès

Dipòsit legal

GI-427-1988

ISSN

2013-1224

Nota

Els criteris exposats en els articles firmats són d'exclusiva responsabilitat dels seus autors i no representen necessàriament l'opinió de la direcció d'aquesta revista.

Prohibida la reproducció total o parcial de la revista per qualsevol mitjà sense autorització prèvia del Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona.

EDITORIAL	5
Antoni Bramon i Serra	
TEMA CENTRAL	6
La metamorfosi de Casa Sabater: un repte estructural i patrimonial	
David Giró Candanedo	
La Casa Sabater - Noguera	
Céline Mutos-Xicola	
Els Sabater: trajectòria d'una nissaga artesanal fins a la casa urbana de la Gran Via de Girona (segles XV-XX)	
Miquel Matas i Noguera	
De la maquinària agrícola al creixement personal	
Mònica Delgado Pardo	
DESTAQUEM	40
L'art dels cementiris i històries que els acompanyen	
Josep M. Arjona i Borrego	
L'ENTREVISTA	56
Jordi Falgàs Casanovas, doctor en història de l'art	
Antoni Bramon i Serra	
50 anys de preservació de l'edifici de "La Punxa"	
Rubén Herranz Vieito	
CECAM	64
Gestió i caracterització de terres contaminades procedents d'obra: el paper de les Entitats Col·laboradores EC RES	
Carme Llenas Torrent	
VIVÈNCIES	72
Còctel de vida i mort	
Joan M. Pau i Negre	
CONSTRUCCIONS DEL MÓN	78
La capella Pazzi	
Jordi Soliguer i Mas	
ARRELS	84
Arquitectura tècnica gènesi, evolució i realitat	
Part VI: Sortides	
Narcís Sureda i Daunis	
COL·LEGI	88
ATsènior, perquè l'experiència és millor compartida	
Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona	
AUTOR LOCAL	90
Els fonaments de la bellesa	
Miquel Martín i Serra	
LES IMATGES	96
Francesc Xifra Gironès, Xavier Jaime Novo i Tània Virgili Caritg	

Certificat d'estalvi energètic (CAE)

Et comprem el teu estalvi

Ajuts per invertir en
eficiència energètica

972 180 603

dyneff

Dynamitzem l'eficiència

www.certificat-estalvienergetic.cat

dyneff

EDITORIAL

El repte de la rehabilitació i la conservació patrimonial

Antoni Bramon i Serra
President del CATGI

La rehabilitació és una de les competències més especials de la nostra professió: ens permet revalorar el patrimoni, millorar el confort i reduir el consum. I en aquest número de la revista la rehabilitació hi té un pes molt important. El tema central recull el projecte de rehabilitació de la Casa Sabater-Noguera de Girona. Es tracta d'un edifici modernista que va ser projectat l'any 1914 per l'arquitecte Isidre Bosch Bataller. La reforma ha estat un complex exercici d'arquitectura tècnica i de conservació patrimonial, que podrem conèixer de la mà d'alguns dels professionals que hi han treballat. Es complementa aquesta explicació amb altres articles molt interessants, que ens permeten descobrir la importància de la família Sabater, així com el procés de construcció que va tenir aquest edifici.

De la mateixa manera, en aquesta revista també podem conèixer de ben a prop el procés de rehabilitació que s'ha dut a terme a la Casa Teixidor, coneguda popularment com "La Punxa". Ho fem gràcies a una conversa amb Jordi Falgàs, director de la Fundació Rafael Masó, on ens explica algunes de les característiques de l'edifici i la intervenció tècnica que s'hi ha dut a terme. Aquest any s'ha rehabilitat "La Caseta de la Punxa", una construcció annexa i que antigament era la caseta del guarda. Aquesta intervenció ha coincidit amb la commemoració del 50è aniversari de la preservació de l'edifici. L'any 1975 el Col·legi va fer el primer pas per a recuperar la Casa Teixidor, que aleshores es trobava en un estat de deteriorament molt greu. L'objectiu era recuperar, reactivar i obrir aquest espai singular a la ciutadania, per tal que es convertís en un punt de contacte entre la ciutadania, la memòria i la difusió del patrimoni arquitectònic.

Més enllà d'això, en aquesta revista també destaquem la importància dels cementiris en el nostre patrimoni artístic, cultural i històric. Mentre que gràcies a un

article de CECAM, podem conèixer el paper que tenen les entitats col·laboradores de residus (EC-RES) en el mostreig i caracterització de terres contaminades procedents d'obres. Per acabar, m'agradaria destacar un nou projecte que hem iniciat en el Col·legi i que us presentem en aquesta revista: ATsènior. Es tracta d'una iniciativa adreçada als col·legiats i col·legiades majors de 67 anys.

Aquests són només alguns dels articles que trobareu en aquest número 69 de la revista *La Punxa*. Us convido a gaudir de tot el contingut al llarg de les pàgines següents. Bona lectura!

TEMA CENTRAL

La Casa Sabater de Girona

David Giró, Céline Mutos, Miquel Matas i Andreu March

Fotografies: Pere Duran, David Giró, Miquel Matas i altres arxius públics i privats.

La rehabilitació d'un edifici modernista de l'any 1914, la Casa Sabater

La Casa Sabater, també coneguda com a Casa Sabater - Noguera, és una edificació modernista projectada per l'arquitecte gironí, Isidre Bosch Bataller l'any 1914, a petició de Mercedes Sabater de Noguera. La rehabilitació que s'ha fet "no ha estat

només una obra de reforma, sinó un complex exercici d'arquitectura tècnica i de conservació patrimonial" com comenta David Giró, l'arquitecte tècnic que hi ha treballat conjuntament amb els arquitectes del projecte.

Imatge de l'exterior de la Casa Sabater actualment. Fotografia: Pere Duran.

A mesura que avançava l'obra, van aparèixer noves necessitats derivades del mateix edifici i del promotor, cosa que va fer que el projecte s'anés desenvolupant i ajustant a aquestes. Finalment, la promoció es va configurar en un sol habitatge dúplex en planta segona i coberta amb part del soterrani vinculat, un local comercial que es desenvolupa en tota la planta primera, part de la planta baixa i part del soterrani, a més d'un local més petit a la planta baixa.

L'altra peça de la promoció, el taller de l'empresa Reine, una nau de planta baixa, sempre es va mantenir com a local comercial.

A mesura que avançava l'obra, van aparèixer noves necessitats derivades del mateix edifici.

El coneixement del procés constructiu: l'eina fonamental de l'arquitecte tècnic

En qualsevol obra, i especialment en una rehabilitació, el coneixement profund del procés constructiu és l'eina més valuosa de l'Arquitecte Tècnic. No es tracta únicament de conèixer la normativa o de supervisar l'execució: es tracta d'entendre com es construeix, en quina seqüència, amb quins condicionants i sobre quina realitat preexistent.

Aquest coneixement és el que permet anticipar problemes, proposar solucions viables i prendre decisions amb criteri quan l'obra —inevitablement— s'adapta al que els plànols preveien.

En una rehabilitació d'un edifici protegit com Casa Sabater, aquesta capacitat d'anàlisi del procés constructiu va ser determinant en totes les fases: des de la Coordinació de seguretat i salut, on anticipar riscos exigeix comprendre l'obra en profunditat, fins a la Direcció d'execució d'obra, on cada decisió tècnica havia de conjugar l'estructura

existent, les exigències normatives i la voluntat de preservar un patrimoni d'alt valor.

Els fonaments del projecte

Els primers contactes i projectes per a la rehabilitació de l'edifici van començar el novembre del 2018. El projecte i la posterior obra es van desenvolupar en diferents fases.

La primera fase va contemplar la identificació i recuperació de tots aquells elements singulars i protegits d'interès per a la restauració i rehabilitació de la finca. Posteriorment, es va procedir als treballs d'enderrocs de les distribucions de les plantes i retirada de tots aquells elements no previstos a les noves distribucions deixant les plantes diàfanes. Aquesta fase va donar peu a l'execució dels reforços estructurals i l'adequació de l'estructura a les noves distribucions, així com a la introducció de la caixa d'ascensor que garanteix l'accessibilitat a totes les plantes de l'edifici.

Vista de des del patí interior de la Casa Sabater on es pot veure la Subdelegació del Govern espanyol a Girona. Fotografia: Pere Duran.

Imatge del procés de rehabilitació de la façana.
Fotografia: David Giró.

Procés de reforçament de les voltes del soterrani.
Fotografia: David Giró.

Inicialment, l'equip de B45 va intervenir com a Coordinadors de seguretat i salut en aquestes fases inicials de projecte, mentre que la Direcció d'execució de l'obra fou assumida per un altre Aparellador.

No va ser fins al maig de 2021 que, des del despatx B45, es va assumir la Direcció d'execució de l'obra, un procés que s'ha prolongat fins a la culminació de diverses fases d'activació comercial i residencial, finalitzant l'obra el maig de 2024.

La coordinació de seguretat i salut com a eina de coneixement

La participació del despatx B45 en la rehabilitació de Casa Sabater va anar evolucionant al llarg de l'obra. Des de les primeres fases, l'equip hi era present en qualitat de coordinació de seguretat i salut, una figura que massa sovint queda relegada a un rol administratiu, però que, exercida amb rigor, implica molt més que validar plans de seguretat.

Fer una bona coordinació de seguretat i salut en una rehabilitació d'aquesta complexitat obliga a conèixer el procés constructiu en profunditat: anticipar riscos vol dir entendre com s'executa cada fase, amb quins mitjans i quin és el seu procés constructiu. Aquesta capacitat d'anàlisi no és innata: és fruit de la formació i l'experiència acumulada de l'arquitecte tècnic, i és precisament el què diferencia una coordinació de seguretat exercida amb rigor d'una simplement de tràmit. Això significa estar a l'obra, observar, analitzar i comprendre l'edifici mentre es transforma, alhora que assessorar i avançar-se al constructor per anticipar solucions que garanteixin una execució segura i integrada.

Quan B45 va assumir també la direcció d'execució de l'obra, aquest coneixement acumulat durant la CSS

no era anecdòtic, era el fonament que va permetre integrar-se amb criteri des del primer dia. En rehabilitació, el criteri tècnic no s'improvisa, és el resultat de dominar el procés constructiu, de saber llegir l'edifici i d'entendre les implicacions de cada decisió sobre el conjunt. La coordinació de seguretat havia estat, en definitiva, una primera forma de direcció tècnica de l'obra.

És un exemple que convida a repensar el valor real del coordinador de seguretat i salut, no com un requisit legal a cobrir, sinó com una figura que contribueix a la qualitat del dia a dia dels treballadors i a la minimització de riscos i accidents al sector de la construcció.

Intervencions clau per a la viabilitat comercial

Un dels punts més crítics de la reforma va ser l'adequació d'un dels locals de la planta baixa. El projecte original no preveia que el local on actualment hi ha una perruqueria arribés fins al final del pati. Per aconseguir aquest espai diàfan, es va haver de realitzar un estintolament complex de tot el mur de càrrega.

Aquesta intervenció no només va requerir reforços estructurals metàl·lics, sinó que va haver de tenir en compte la planta soterrània, on s'han recuperat les voltes originals per donar-los un nou ús funcional.

L'estintolament del local: una intervenció estructural per fases

Un dels punts tècnicament més crítics de la rehabilitació va ser l'estintolament de la paret de càrrega

1. Estintolament del mur de càrrega, integració dels pilars i jàsseres.
2. Resultat de l'estintolament del mur de càrrega.
3. Ampliació posterior del taller Reine.

Fotografies: David Giró.

de planta baixa per obtenir l'espai diàfan que el local requeria. La paret, de pedra, transmetia les càrregues de dues plantes superiors i de la coberta, amb els corresponents reforços estructurals realitzats en la fase inicial de l'obra, fet que condicionava completament la seqüència d'execució.

La solució va consistir en la introducció d'un pòrtic metàl·lic de perfils HEB, executat seguint un procés constructiu estrictament seqüenciat per garantir la seguretat estructural en tot moment:

1. Preparació de l'entorn i la zona de treball.
2. Apuntaments provisionals dels sostres de planta baixa i de les voltes de la planta soterrània.
3. Obertura de cales per inserir els perfils de suport dels pilars, a la base del mur.
4. Tall del mur amb disc de diamant per integrar els pilars HEB sense afectar l'estabilitat del conjunt.

5. Col·locació de les jàsseres HEB a banda i banda del mur.
6. Muntatge dels suports i punts de descàrrega del mur sobre els nous pòrtics, preveient en aquesta fase els passos per a les instal·lacions de ventilació i climatització entre les diferents sales del local.
7. Control de qualitat de les soldadures per laboratori acreditat.
8. Enderroc del mur de càrrega per fases controlades, amb gestió de la runa per no sobrecarregar el forjat de planta baixa.
9. Ignifugat final de l'estructura de l'estintolament.

Aquesta seqüència d'execució per fases no va ser casual: va ser el resultat d'una anàlisi prèvia detallada del procés constructiu, que va permetre definir amb precisió l'ordre d'intervenció, minimitzar el risc estructural i augmentar la seguretat laboral en una intervenció complexa.

Connectivitat i disseny interior

L'activitat econòmica de l'edifici es distribueix entre la planta baixa i la primera, ambdues vinculades internament. En destaquem la construcció d'una nova escala interna metàl·lica, que connecta la perruqueria amb el centre d'estètica a la primera planta. Aquesta escala va obligar a perforar forjats i realitzar ajustos estructurals.

En la planta primera, el repte principal va ser la insonorització. El centre d'estètica necessitava que no hi hagués transmissió acústica entre cabines de tractaments, cosa que va obligar a treballar minuciosament amb la composició dels materials i de les parets per garantir les necessitats de privacitat d'espai i acústiques.

Vista de l'edifici annex rehabilitat. Fotografia: Pere Duran.

Imatges de l'estat final després de l'execució de les obres.
Fotografies: Pere Duran.

Patrimoni i funcionalitat actual

En la reforma de l'edifici, s'han integrat diferents sistemes constructius actuals que es combinen amb els elements originals.

El volum de l'última planta darrera de la façana principal rehabilitada s'ha reconstruït amb estructura metàl·lica i coberta de panell sandvitx per acabar tot el volum revestit amb zinc tant a la coberta com a les façanes. En aquest mateix volum, la protecció solar de la part vidriada es resol amb la integració i motorització de persianes de corda tradicionals. La coberta plana d'aquesta planta és una terrassa tècnica flotant que permet pentinar instal·lacions per sota.

L'escala comunitària també ha estat un punt d'atenció prioritari.

La integració de les instal·lacions: normativa i patrimoni en equilibri

En una rehabilitació d'edifici protegit, la integració de les instal·lacions és un dels exercicis tècnics més exigents de la direcció d'execució de l'obra. No n'hi ha prou amb complir el RITE i el CTE DB-HS: cal fer-ho sense comprometre l'estètica de l'edifici ni malmetre

El respecte pel patrimoni s'ha mantingut fins i tot en els detalls més petits.

els elements originals que s'estan recuperant simultàniament.

A Casa Sabater, el repte es va plantejar de manera diferent a cada planta, en funció dels seus condicionants específics. A les plantes amb alçada suficient, els conductes de climatització i renovació d'aire es van resoldre ocults en fals sostre, una solució aparentment senzilla però que en un edifici existent exigeix un traçat molt acurat per evitar interferències amb l'estructura i les instal·lacions d'altres usos. A la planta de l'activitat d'estètica, l'alçada lliure disponible era més limitada, cosa que va condicionar tota la distribució dels conductes i va obligar a buscar solucions de secció mínima compatibles amb els cabals exigits per normativa.

La planta habitatge va plantejar un escenari diferent: la recuperació dels sostres originals —elements protegits i de gran valor patrimonial— impedia un fals sostre continu. La solució va ser integrar els conductes en zones puntuals de fals sostre, dissenyades específicament per no interferir amb els elements recuperats, mantenint així la lectura dels espais tal com havien estat concebuts originalment.

Quant a les unitats exteriors, la seva ubicació en una caseta tècnica al pati, integrada amb vegetació i tractada acústicament, va ser una decisió que responia alhora a les exigències normatives de soroll i a la voluntat de no alterar la imatge de les façanes i la coberta de l'edifici.

El resultat és un edifici que compleix amb el RITE i el DB-HS, però on les instal·lacions són, deliberadament, invisibles.

Eficiència i integració tecnològica

L'edifici s'ha dotat d'instal·lacions modernes, tot i les limitacions d'un entorn històric. Entre elles, en destaquem les següents:

- **Climatització i renovació d'aire:** Les unitats exteriors s'han ubicat en una caseta tècnica al pati, integrada amb vegetació i filtres acústics.
- **Sistema de calefacció:** A l'habitatge s'ha utilitzat un sistema de terra radiant de poc gruix sense inèrcia per conservar els nivells d'accés a l'habitatge i la integració amb la galeria existent.
- **Accessibilitat:** S'ha instal·lat un ascensor de doble porta amb claus d'accés per resoldre els aspectes d'accessibilitat tant de l'habitatge dúplex, connectant totes les plantes i parts privades de la finca vinculades a l'habitatge principal (soterrani, planta baixa), planta segona (habitatge) i coberta, com la planta baixa, la primera i el soterrani, vinculats a una de les activitats.

El llegat patrimonial: recuperació de materials

El respecte pel patrimoni s'ha mantingut fins i tot en els detalls més petits. S'han recuperat els mosaics hidràulics originals de la finca, reubicant-los en determinats espais i, fins i tot, creant un terra concret amb una barreja de peces de diferents tipologies a tall de "mostra històrica".

L'escala comunitària també ha estat un punt d'atenció prioritari, substituint els revestiments d'escala amb graons i replans de formigó artificial acolorit, reproduint-los de manera idèntica als originals. El revestiment vertical d'estucat, la barana i els elements florals de la cornisa de l'entrada es

van rehabilitar recuperant els colors originals. La porta d'entrada a l'edifici és l'original restaurada, integrant-hi els elements funcionals actuals.

Curiositats i intervencions singulars

- **La galeria:** S'ha mantingut sense climatització per respectar el criteri històric, amb vidres emplomats recuperats per un mestre vidrier.
- **La porta del pati:** Es va haver de seccionar una de les pilastres originals per permetre l'entrada de camions i maquinària durant l'obra, i posteriorment va ser restaurada al seu lloc original.
- **El taller Reine:** Aquest espai annex va ser totalment rehabilitat, desmuntant cobertes amb amiant i reconstruint el volum amb bigues de fusta laminada i panells sandvitx de fusta per acabar amb una coberta de zinc igualant al revestiment de la coberta inclinada de l'element principal de la planta coberta.

CONCLUSIÓ

Després de gairebé sis anys vinculats a l'edifici en diferents etapes, és una gran satisfacció de veure el projecte acabat i plenament operatiu. Per al despatx B45 aparelladors, Casa Sabater representa la culminació d'una feina on la tècnica, la seguretat, la normativa i el control de qualitat s'han posat al servei de la recuperació d'un llegat que forma part del paisatge urbà i comercial de Girona.

Especialistes en assegurances de **salut i decessos**

Apunta al
**DOBLE
ESTALVI!**

Fins a **2**
quotes gratis

Informa-te'n i no deixis passar l'oportunitat de beneficiar-te de fins a 2 mesos de quotes gratis en la teva nova assegurança de salut.

Promoció vàlida del 7 d'abril al 30 de juny de 2026.

Consulta les condicions de la promoció al web

montepiogirona.com

 972 486 486

TEMA CENTRAL

La Casa Sabater-Noguera

Céline Mutos-Xicola
Universitat de Barcelona
Doctora en Història

Els primers canvis en l'estructura de la ciutat s'inscriuen dins d'un corrent de renovació urbana que tingué lloc a diversos indrets d'Europa i que barrejava tant la voluntat de conservar el patrimoni històric com de modernitzar-se per adaptar-se a les noves necessitats. La limitació principal a l'expansió provenia de les muralles que envoltaven el nucli urbà. El naixement d'avingudes, com la de Jaume I, va propiciar la construcció de grans cases unifamiliars com la Casa Sabater - Noguera l'any 1914.

Enderrocament de la muralla del Mercadal a la zona de la Gran Via, a l'altura del baluard de la Santa Creu. En primer terme a la dreta, les naus de la fàbrica Grober. Al fons d'esquerra a dreta, la muntanya de Montjuïc amb el castell homònim, el campanar de l'església de Sant Feliu i la Catedral de Girona. CRDI, Col·lecció Ajuntament de Girona, García Asensio, Antonio J. 1908.

GERONA-FIGUERAS
SICASSAULUM SELVATIC

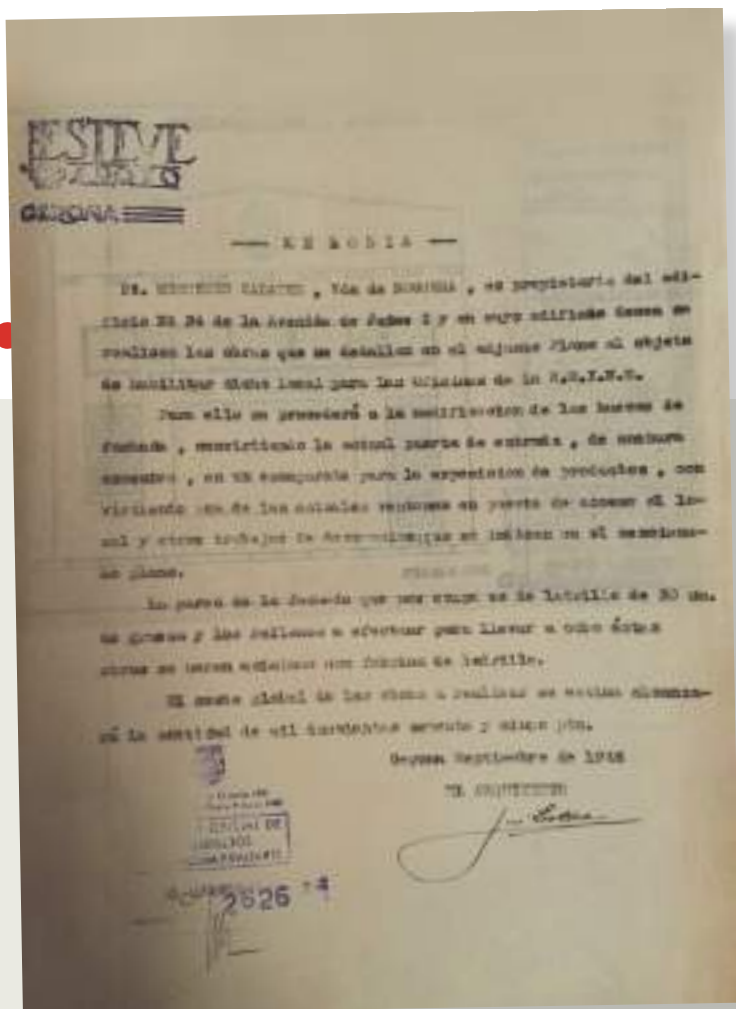
Antonio Garcia
FOTOGRAFIA

Girona al segle XIX: entre muralles i indústria

A principi del segle XIX, Girona era una ciutat atapeïda, constreta pel seu cinturó de muralles i en bona part ocupada per edificis militars i eclesiàstics. Malgrat que tenia poques possibilitats de creixement, algunes zones estaven iniciant un procés de canvi. Al Mercadal, s'hi concentrava una activitat fabril des del 1780 amb l'obertura de les fàbriques tèxtils de l'hospici (actual Casa de Cultura). Aquestes primeres manufactures sumades

a la disponibilitat de les aigües de la Séquia Monar que travessava el barri fins a desguassar a l'Onyar, havien començat a atreure nombrosos tallers al seu voltant. A l'any 1823, s'hi havia instal·lat una fàbrica tèxtil cotonera de molta importància: la Planas. Els primers canvis urbanístics importants tingueren lloc arran de la desamortització de Mendizábal l'any 1836. La venda i posterior demolició de convents com els de Sant Francesc i de Sant Agustí permeteren alliberar espai, ràpidament aprofitat per a una nova activitat industrial.

A principi del segle XIX, Girona era una ciutat atapeïda, constreta pel seu cinturó de muralles i en bona part ocupada per edificis militars i eclesiàstics.

Memòria de 1946, on Mercè Sabater, viuda de Noguera, com a propietària de l'edifici a l'avinguda Jaume I, 34, expressa el seu desig de realitzar les obres per habilitar el local per a les oficines de REINE, signat per l'arquitecte Josep Esteve Corredor.

Al sector cotoner, s'hi sumava la Bosch Barrau el 1844 i altres de menor importància. Indústries capdavanteres engruïen el teixit fabril gironí com la Gerundense (1843), primera fàbrica de paper continu de Catalunya; la foneria Planas, Junoy, Carné i Cia (1857), precursora en la fabricació de turbines; i la Grober (1890), un referent en la indústria de la fabricació de botons. Amb la construcció dels edificis es reorganitzava l'espai amb nous carrers. N'és un bon exemple la creació del carrer Progrés, actual carrer Nou. Durant la segona meitat del segle XIX, la posició de Girona com a capital de província s'anava consolidant. L'arribada del tren que permetia la connexió amb Barcelona i França l'any 1862, obria noves oportunitats de comerç i participava del canvi de fisonomia de la ciutat, malgrat que encara era força modest.

Un dels resultats fou l'increment demogràfic, que s'havia mantingut força estancat durant la segona meitat del segle XIX, però que gràcies a les oportunitats que oferia la ciutat, s'aniria intensificant¹. Cal apuntar també l'arribada de capital i la pujança d'una classe social burgesa

1. El cens del 1857 indica 14.615 habitants i el de 1900, 15.787. En canvi, l'any 1930, la ciutat comptava amb més de 21.000 habitants. ALBERCH, R. & CASTELLS, N. *La població de Girona (segles XIV - XX)*, IEG, 1985.

Vista des d'un lloc elevat de la Gran Via de Jaume I. A l'esquerra, l'escola Bruguera i el solar buit a on s'alçarà la Casa Sabater, i a la dreta, el transformador de la Sociedad de Empresas Eléctricas. Al fons, el campanar de l'església de Sant Feliu i la Catedral de Girona. Darrere seu, la muntanya de Montjuïc amb el castell homònim. CRDI, Col·lecció Josep Bronsoms Nadal, 1914.

com a factors desencadenants de noves necessitats i d'una pressió sobre l'espai.

Cap a la modernitat

Els primers canvis en l'estructura de la ciutat s'inscriuen dins d'un corrent de renovació urbana que tingué lloc a diversos indrets d'Europa i que barrejava tant la voluntat de conservar el patrimoni històric com de modernitzar-se per adaptar-se a les noves necessitats.

La limitació principal a l'expansió provenia de les muralles

que envoltaven el nucli urbà. L'enderrocament de construccions de caràcter defensiu ja s'estava duent a terme en altres indrets de Catalunya. L'any 1855, Barcelona havia començat la seva demolició i l'any 1860, el Ministeri de Foment donava el vistiplau al Pla de Reforma i Eixample dissenyat per l'arquitecte català Ildefons Cerdà. Un cas similar tenia lloc a la mateixa època a Lleida amb la realització del projecte de Josep Fontserè. En canvi, a Girona, el procés fou més lent i difícil, limitat per la condició de plaça forta de la ciutat i per una certa pugna entre diferents sectors de la societat, moguts per interessos dispars. Si bé la necessitat de l'enderrocament de les muralles havia estat copsada per la Junta Revolucionaria l'any

1869, el projecte va quedar en via morta fins a final de segle. L'any 1892, l'Ajuntament feia els primers passos per convocar un concurs, del qual Eugeni Campllong fou l'únic candidat i guanyador. L'any 1897, l'estudi urbanístic estava enllestit. Incloïa l'articulació de la zona fora muralla, part de la qual ja s'havia començat a construir. Cal dir que el projecte es va trobar d'inici amb forces dificultats i malgrat que a principi del segle XX s'iniciava l'enderrocament de les muralles de Figuerola, no va quedar conclòs fins a la Segona República.

A partir de l'any 1910 i al llarg de la dècada següent, es va engegar un vast programa d'urbanització, sanejament i ordenació. Calia projectar nous carrers i adequar

Calia projectar nous carrers i adequar els usos del sòl amb la modernitat.

els usos del sòl amb la modernitat, construint equipaments col·lectius i habitatges. Un dels eixos principals del nou eixample era la construcció d'una ampla avinguda per reemplaçar la muralla i els baluards, la futura Gran Via. Els terrenys resultants de la desaparició d'aquestes construccions militars foren destinats a particulars i també a equipaments públics.

Un bon exemple és el Grup Escolar de Girona, actual escola Bruguera. El moviment de renovació pedagògica que s'estenia per Catalunya i la reclamació dels mestres gironins palesaven la necessitat de disposar de centres d'educació moderns. El 1908, es va iniciar la seva construcció en l'espai alliberat pel baluard de la Santa Creu. D'aspecte modernista, fou realitzada sota la direcció de l'arquitecte Martí Sureda i Vila. Cal apuntar que la construcció del nou edifici introduïa certes modificacions al projecte d'eixample ideat per Campllong.

El creixement urbanístic coincidia amb l'etapa de l'arquitectura modernista que es desplegava per la ciutat, i es posava al servei tant d'equipaments com el que s'acaba de mencionar, com al de les classes acomodades emergents, industrials o professions lliberals, entre altres, que convertien l'habitatge en un símbol social. Rafael Masó i Valentí és probablement l'arquitecte

Baixos de la Casa Sabater - Noguera, ocupats per la Creu Roja i l'empresa Reine, propietat de Ramon i Josep Ma Noguera. Arxiu Històric de Girona (AHG).

que simbolitza millor el període modernista i noucentista gironí. La farinera Teixidor (1910) i la Casa Ensesa (1915) són dues bones mostres de la seva obra. Altres arquitectes també s'abocaren a aquests corrents arquitectònics. Exemple d'això són Joan Roca Pinet, amb la casa Norat de la Rambla (1912), i Enric Catà, amb les destil·leries Gerunda i la Casa Regàs (1911 i 1916).

La Gran Via fou un dels espais predilectes per a la construcció de grans habitatges unifamiliars. L'any 1912, Josep Martí i Burch aixecava la casa Auguet i Rafael Masó, la casa Gispert Saüch, que fa xamfrà amb el carrer Àlvarez de Castro.

Carles Rahola, en la seva obra "La ciutat de Girona", va deixar constància de la febre constructiva de l'època "els camins camperols

d'ahir van transformant-se en vies ciutadanes. Si algun defecte tenen aquestes vies, és que no són prou amples per al futur desenvolupament urbà. La ciutat va envaint el camp. Hi ha, com en tota creixença urbana, una mena de lluita entre l'una i l'altra. I la ciutat, per fi, esdevé triomfant".

I entre els edificis que s'aixecaren, hi hagué la Casa Sabater.

Els artífexs de la Casa Sabater - Noguera

Un arquitecte il·lustre: Isidre Bosch i Bataller (Vilanna 1875 - Girona 1960)

Isidre Bosch i Bataller va néixer l'any 1875 a Vilanna —ara Llogaret

de Bescanó—, en una família acomodada de terratinents. El seu pare, Joan Bosch i Falgueras (1844-1908), era originari de la mateixa Vilanna i la seva mare, Maria Bataller i Portell (1840-1896), de Constantins.

Tots dos provenien de famílies benestants i eren cosins de tercer grau. El pare posseïa el Mas Bosch, una gran heretat a Vilanna, així com terres a la Cellera del Ter, poble d'origen dels seus pares, i la mare era hereva del mas Rerablanca

Fotografia d'Isidre Bosch i la seva família. Ajuntament de Girona. CRDI (Fotografia Unal).

també de Vilanna, una propietat valorada amb més de 7.000 lliures catalanes al moment del seu matrimoni. La seva unió, i la dels seus respectius patrimonis, tingué lloc l'any 1870. Del matrimoni, naixeren tres fills: Joan (1872-1937), Josep (1873/4-1936) i l'Isidre (1875-1960).

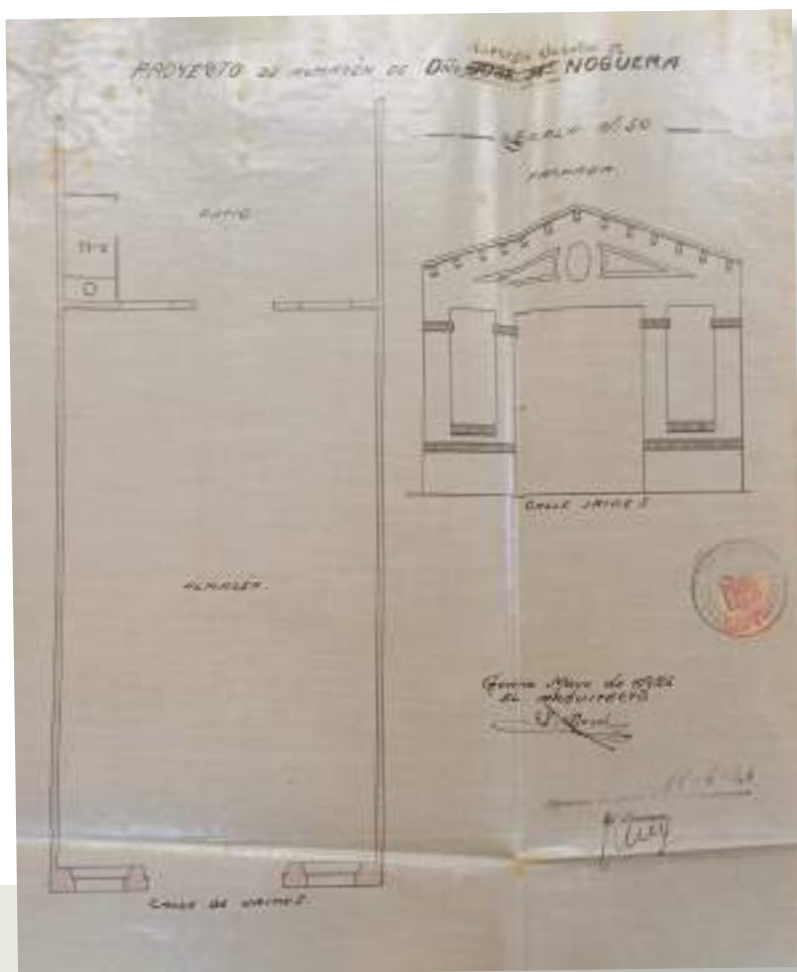
Isidre Bosch i Bataller va cursar l'escola Superior d'Arquitectura de Barcelona i l'any 1903 va obtenir el títol. Bosch va ser entre els primers gironins que obtingueren la titulació d'ençà que es creà l'Escola l'any 1875, després de Manuel Almeda (1875) i Martí Sureda (1890). Entre els seus companys de promoció

destaquen August Planella i Poletti, que va realitzar bona part de la seva carrera a l'Argentina; Enrich Pfitz i López, autor de diversos edificis particulars, en particular de les Colònies Iturbe a Madrid; i Josep Maria Coll i Bacardi, que va deixar a Terrassa nombroses mostres de modernisme com el Vapor Marçet Poal. Un altre company fou Enric Catà i Catà, arquitecte municipal d'Arenys de Munt i catedràtic de l'Escola d'Arquitectura. Bosch va desenvolupar part de la seva carrera a Girona, i va ser autor de nombroses obres sol o en col·laboració amb altres arquitectes, com el conegut Lluís Domènech i Muntaner, director de

l'Escola a partir de 1900. De fet, el mateix Domènech va ser un dels impulsors de l'ensenyament de l'arquitectura modernista, una influència molt perceptible en els primers treballs de Bosch i que també es plasmaran en els d'un altre gran arquitecte gironí titulat l'any 1906, Rafael Masó.

Isidre Bosch va iniciar la seva vida professional com a arquitecte municipal de Palafrugell, firmant l'any 1907 un edifici modernista ben destacat: l'escorxador. També ho va ser poc després de la Bisbal, lloc del qual va haver de dimitir l'any 1910 després de fer front a una moció de censura del consistori. La seva vinculació a l'àmbit municipal a les comarques gironines queda palesada per la seva col·laboració en altres localitats com Cassà de la Selva i Llagostera.

Des de ben aviat, Bosch va estar plenament vinculat als canvis de fisonomia de la ciutat de Girona que resultaven de la urbanització dels terrenys agrícoles de fora muralla i de l'emergència de classes benestants que hi cercaven visibilitat. La seva transcendència queda evidenciada en diversos habitatges familiars, com per exemple els que s'articulaven als voltants de l'aleshores recentment creada plaça Marqués de Camps, un dels primers nuclis extramurs que creixia sota la influència de l'estació de tren. Entre 1904 i 1907, va rebre diversos encàrrecs que donaren lloc a les cases modernistes Casa Casellas o edifici Mobles Casellas, el bloc de pisos Marull i la casa del comerciant

Plànol del magatzem firmat per l'arquitecte Isidre Bosch. Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (AHCOAC-G).

Salomó Roure Sala, tots situats a escassos metres els uns dels altres a la nova Ronda Ferran Puig.

De forma simultània, va realitzar un habitatge familiar per un il·lustre personatge gironí, el Dr. Modest Furest i Roca. Gran part de la fama del Dr. Furest es deu al reconeixement de les propietats mineromedicinales de l'aigua que brollava del Puig de les Ànimes i a la seva comercialització amb el nom de Vichy Catalán. Després d'uns anys residint a Caldes de Malavella arran de la construcció del balneari, el metge i la seva família van tornar a Girona, moment en el qual se situa l'encàrrec fet a Isidre Bosch. No fou l'única obra duta a terme pel compte de Modest Furest. Va construir també el Bloc Furest al carrer Nord, i el magatzem Furest, avui desaparegut, situat al núm. 5 de la Gran Via Jaume I. Isidre Bosch va acabar una fructífera primera dècada de segle dissenyant el saló Cinema Gran Via, inaugurat per les Fires de l'any 1908 (malgrat no estar del tot acabat), com a sala de festes i de projecció. D'altra banda, el final de dècada també marca un feliç esdeveniment pel jove arquitecte: el seu casament amb Dolors Reitg el 12 d'abril de 1909. La seva esposa, nascuda l'any 1887, era la filla de Pius Reitg i González i d'Antònia Martí i Badia, hisendats que vivien al carrer Cort Reial de Girona. Durant la segona dècada del segle s'ampliaren els horitzons de l'arquitecte. L'any 1914 va rebre un altre encàrrec particular del matrimoni format per Mercè Sabater i Riera i Josep Maria Noguera i Vila, farmacèutic, per edificar una casa en un solar de la recentment creada Gran Via.

Bosch va multiplicar els projectes també fora de la ciutat. L'any 1915, se li va encarregar la construcció de la nova fàbrica Brilles, Pagans i Companyia de Celrà, convertint-se l'edifici en un destacat exemple de l'arquitectura modernista

Vista de la casa Noguera – Sabater l'any 1946. Arxiu Històric de Girona (AHG).

industrial de les comarques gironines. L'època de la República va resultar especialment fructífera per a l'arquitecte. L'acabament de l'enderrocament dels baluards va desembocar en una nova onada d'urbanització, que situaren a Isidre Bosch al centre de diversos projectes, aleshores sovint associat amb el seu fill, Ignasi Bosch i Reitg. Sense deixar de banda les construccions d'equipaments col·lectius com les escoles, va realitzar amb èxit nombrosos encàrrecs particulars, combinant

diversos estils arquitectònics que responien a les demandes dels seus clients. Dos bons exemples de la mateixa època són la Casa Salvador Plaja i el Bloc Reglà. Aquests són els anys del reconeixement de la seva labor amb l'obtenció de diversos premis, un per un edifici propietat de Carles de Camps i Olzinelles al carrer Eiximenis (1933), un altre per l'edifici fet a la plaça del Carril i propietat de Lluís Taberner, així com una menció honorífica per la façana del carrer Lorenzana 49, propietat de Rita Perich (1934).

Plànol de la modificació que es realitza a la façana l'any 1946.
Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (AHCOAC-G).

Entre les funcions complementàries dels encàrrecs privats i públics, es pot destacar la vinculació d'Isidre Bosch amb l'arquitectura religiosa. Catòlic fervent, havia passat alguns anys de la seva joventut al seminari. Aquest vessant es va consolidar al ser anomenat arquitecte diocesà l'any 1933, càrrec que el va portar a dirigir nombroses remodelacions i reparacions especialment després de la guerra.

Isidre Bosch també es va distingir per la seva implicació política marcada cap al sector més conservador i catòlic. Fou candidat a les eleccions municipals del 1915 pel partit Maurista, compartint la llista amb Manel Vancells, propietari de la fàbrica paperera Aurora. Just abans del cop d'estat, l'any 1922, va presentar-se per Acció Monàrquica o Unió Monàrquica Nacional, suport polític del General Miguel Primo de Rivera a Catalunya.

El mateix any es va integrar al cens de la Cambra de la Propietat Urbana, on més endavant formaria part de la Comissió d'Urbanisme i Sanejament. Amb la dictadura de Primo de Rivera, l'arquitecte va multiplicar els càrrecs que palesaven la seva sintonia amb el règim. Fou membre de la *Liga Espiritual contra la Blasfèmia*, del *Consejo de Alto Patronato de los Exploradores de España*, sent vocal a la *Tropa de Gerona*, president de la Comissió Central i de Cultura de l'Ajuntament, vocal de la Junta de Beneficència i tinent d'alcalde. A les eleccions del 13 d'abril de 1931, va ser candidat del partit catòlic-monàrquic al districte 1, obtenint 265 vots, lluny darrere del republicà Miquel Santaló Parvorell amb 850 vots, però primer dels 3 candidats conservadors.

Amb l'esclat de la guerra civil i atesa la militància dretana de la

família, va ser arrestat i, una vegada alliberat, va romandre amagat amb el seu fill Ignasi durant bona part del conflicte. Un altre fill seu, Manel Bosch i Reigt, de 23 anys, va ser assassinat. L'arribada del franquisme el va tornar a posar al capdavant de l'escena política, esdevenint tinent d'alcalde del primer ajuntament franquista i membre de la Junta de Depuració del COAC.

Isidre Bosch Bataller va morir el 21 de juliol de l'any 1960, a l'edat de 84

Isidre Bosch també es va distingir per la seva implicació política.

anys. La seva necrològica, publicada al diari franquista *Los Sitios*, destacava "su prestigio en el ejercicio de su carrera, ciudadano ejemplar y modelo de católico ferviente".

Un matrimoni burgès a la Gran Via: la família Sabater-Noguera

El 24 d'abril de 1914, a la notaria de Ramón Forn Bellet, Dolors Tomàs Esteva va establir en emfiteusi perpètua a Mercè Sabater el seu solar situat "fuera de la puerta de Figuerola". L'emfiteusi representa la cessió del domini útil d'un bé per fer-ne ús, a canvi d'un cens o pensió anual, però no la plena propietat. Cal deixar palès que el contracte fou firmat entre les dues dones, amb l'acord això sí, dels seus respectius marits, Narcís Callicó i Bahi, mecànic, i Josep Maria Noguera i Vila, farmacèutic.

Es tractava d'un terreny de regadiu de 19 metres d'ample i 29 metres de fons, sent un total de 551 metres quadrats edificables, menys 56 metres de vial que s'havia de deixar lliure segons les ordenances municipals. Aquest terreny sobre el qual Mercè Sabater va adquirir els drets era la peça central d'una parcel·la d'1,74 hectàrees dedicada a l'horta i arbreda. Aquesta confrontava amb diverses altres finques com la de Salomó Roure, la de Joan Batlle, la de Francisco Perich i també amb el carrer Figuerola, el riu Güell i la muralla. Hi arribava una derivació de la Séquia Monar per disposar d'aigua de rec.

L'establiment del solar constava de diverses clàusules. Mercè Sabater havia d'edificar-hi en un termini màxim de 5 anys i tancar-lo amb una paret i barana superior al metre d'alçada. El cens que havia de pagar a Dolors Tomàs i als seus successors

de forma perpètua, com a propietaris del domini directe, era de 40 pessetes cada 24 del mes de juny directament al seu domicili, en moneda d'or o de plata. La redempció del cens, és a dir, la seva cancel·lació, s'establia a 1.000 pessetes. Quedava també a càrrec de la compradora tots els tributs derivats de la construcció. Se li permetia utilitzar l'aigua de la séquia sempre que es realitzés un conducte per sota de la vorera. En canvi, no tenia dret a reconduir les aigües pluvials de les propietats del voltant cap a casa seva. Finalment, es concedia a Mercè Sabater el dret de fadiga, és a dir, la prioritat, en cas que Dolors Tomàs volgués vendre el terreny de darrere, un solar que arribava fins al carrer que s'estava projectant, paral·lel a la línia del ferrocarril de la Companyia MZA (*Madrid a Zaragoza y Alicante*).

El preu total de l'establiment fou de 10.000 pessetes, que corresponien a 9.000 pagades en bitllets i monedes de plata al moment de la firma notarial i 1.000 pessetes del cens anteriorment esmentat, que no es pagava al comptat.

Foren testimonis de l'acte notarial Rafael Serra Freixas, violinista de l'Orquestra Simfònica de Girona i Narcís Coll Turbau, encara estudiant, i germà del futur metge gironí Francesc Coll Turbau.

Mercè Sabater va encarregar la construcció a l'arquitecte Isidre Bosch, ja autor de dos edificis molt propers al terreny adquirit, i el projecte es va elaborar al seu nom, donant lloc a l'edifici conegut popularment com la Casa Sabater.

El dia 8 de maig, l'ajuntament donava permís per procedir a les obres d'anivellament del terreny i construcció de les parets que delimitaven el jardí, segons els plànols de la casa. La primera pedra de les parets de cerca es va posar el dia 11 de maig de 1914. El 3 de juliol, es va obtenir el permís

L'edificació va ser la peça central d'una parcel·la d'1,74 hectàrees dedicada a l'horta i arbreda.

d'obres de la casa després d'haver-se compromès a respectar diverses normatives i havent satisfet 780,62 pessetes de drets. Però, un parell de mesos després de demanar el permís, va sortir una discrepància amb l'Ajuntament en relació amb l'ample permès de la tribuna. La normativa del nou eixample especificava que la tribuna no podia sobresortir més d'1,5 metres cap al carrer. Una regulació que Josep Maria Noguera va qüestionar al·legant que altres ciutats, com per exemple Barcelona, permetien un ample de 2 metres si la tribuna era poligonal o rodona. Per donar pes a la seva reclamació argumentava que "la calle de Jaime I va a ser una verdadera gran-via para esta ciudad y por lo tanto conviene dar las mayores facilidades a los propietarios que en ella quieran construir a fin de proporcionar a la propia via la mejor belleza y ornata posibles y al propio tiempo se conseguirá que los edificios reunan el maximo de comodidades para los vecinos". Afirmava que l'ample de 2 metres ja estava concedit per les cases que donaven a l'Onyar. En aquest moment, l'única casa construïda a prop, tot i que donava a un altre carrer, era la casa Auguet. Al final, l'Ajuntament va optar per resoldre la demanda de forma positiva a favor del matrimoni, establint així una nova ordenança municipal que modificava la normativa de construcció per a totes les futures construccions de la ciutat.

De la construcció de la casa s'ha conservat només una part de la

documentació original, però aquesta és suficient per identificar un conjunt notable de contractistes, artesans i empreses que hi participaren.

La seva intervenció reflecteix la voluntat de Bosch de conjugar dues aspiracions profundes del moment: d'una banda, l'impuls de modernitat que caracteritzava els inicis del segle XX, amb l'adopció d'instal·lacions innovadores; i de l'altra, el manteniment d'un fort lligam amb la tradició constructiva catalana, expressada en l'ús de materials nobles i en la tria d'oficis artesans de notable reputació.

La construcció fou a càrrec del mestre d'obres Benet Musqueras i Font i dels seus treballadors des de l'inici de les obres fins al final. Musqueras, de reconegut prestigi, havia estat encarregat l'any anterior de les obres de reparació de la capella de Sant Narcís, dirigides

per Rafael Masó. L'industrial gironí Ginés Canet Marquès també va jugar-hi un paper rellevant com a subministrador de material i mà d'obra. En referència als materials bàsics com els maons, les pedres, la calç i el ciment, provenien de J. Mateu i de Vídua de Colomer. Per a les bigues de ferro, s'optà per la casa barcelonina Hijos de Miguel Mateu, firma de gran rellevància i recorregut, promotora de la *Unión de Almacenistas de Hierro*. En l'àmbit de la fusteria, l'obra comptà amb el mestratge de Pumarola, fuster de prestigi que havia participat en projectes tan emblemàtics com l'Orfeó Gironí.

Els interiors reforçaven aquesta combinació entre modernitat i tradició. El paviment del menjador i del passadís de la planta noble fou encarregat a la prestigiosa fàbrica Pujol i Bausis d'Esplugues

Els interiors reforçaven aquesta combinació entre modernitat i tradició.

de Llobregat, molt apreciada per arquitectes modernistes com Gaudí i Domènech i Montaner. La hidràulica fou confiada a la coneguda Casa Butsems d'Hostafrancs, mentre que les conduccions d'aigua es realitzaren amb material de Curcuny, de Barcelona. El mosaic de l'entresol procedia de la casa Viuda d'Esteve de Girona. La uralita utilitzada en altres sectors de l'obra fou adquirida a la companyia dels

germans Roviralta, fundada a Cerdanyola el 1907 i pionera en la producció d'aquest material innovador.

El conjunt d'elements domèstics també incorporà objectes procedents del comerç especialitzat barceloní, com ara la cuina econòmica, adquirida el juny de 1915 a l'establiment José Preckler. La calefacció, equipament encara poc habitual en moltes llars de l'època, fou encarregada a Munné i Capdevila, que instal·là una caldera termosifó, símbol inequívoc de la voluntat de dotar la casa de confort i de modernització. En aquesta mateixa línia d'innovació que responia als estàndards emergents del progrés urbà, l'electricitat fou executada per Adroher Germans i el lampista Ramon Boix, establert al carrer Ballesteries núm. 47.

Els acabats varen anar a càrrec del pintor Estrach, que va realitzar la decoració cromàtica, mentre que Pericot, guixaire de professió, treballà els motllurats i acabats ornamentals. La construcció del pou fou obra de M. Corominas, de Borrassà. No resulta estrany que, una vegada acabada el novembre de 1916, l'informe del cadastre descrivís la finca com a *"moderna, con lujo y comodidades, teniendo planta baja y dos pisos, en los bajos 2 tiendas en el primer piso, 2 inquilinos con vestíbulo, comedor, sala, despacho, cocina y dormitorios y en el 2º piso un inquilino con doble número de habitaciones que las anteriores, al fondo y costado izquierdo, jardín. Encontrándose en el 1er periodo de vida."* A nivell de construcció, el cadastre indicava *"muros de ladrillo, entramado de hierro con forjado de bovedillas mensulas y molduras*

de cemento, armadura de madera con cubierta de teja árabe, soladas de baldosin cerámico pintado, empapelado y decorado moderno, vidriera y carpintería. Con luz eléctrica y agua."

La valoració total del solar era de 26 pessetes el metre quadrat sobre 522 metres (i ja no els 550 anteriors), per la qual cosa representava un valor de 13.572 pessetes, més 45.300 pessetes del valor de casa. En totalitat, l'any 1918, la finca era valorada en 58.872 pessetes i l'impost de contribució s'alçava a 1.215 pessetes. El matrimoni va ocupar la casa tant punt acabada i va arrendar la planta a inquilins i els baixos a negocis, sent els primers un taller familiar, REINE i la Creu Roja.

L'any 1926, es demanava permís per edificar un magatzem/cotxera en el seu terreny. Se li concedia amb la condició de no ser utilitzat com a habitatge ni per guardar-hi materials perillosos. Els plànols també els firmava Isidre Bosch i la construcció s'havia d'acabar en un termini inferior a 12 mesos. El permís es va concedir després d'haver abonat els drets municipals de 76,25 pessetes més un petit recàrrec de 15 pessetes que corresponia a la demanda d'abatre un arbre que dificultava

L'any 1926, es demanava permís per edificar un magatzem/cotxera en el seu terreny.

l'entrada de cotxes i camions. Es descrivia com a *"local de planta baja con un patio fondo, construido para emplearlo como cochera por su propietario"*.

Josep Maria Noguera morí l'any 1933, deixant a Mercè i els seus onze fills. Durant les dècades següents, existeix algun projecte de reforma interior, però de poca importància. Més canvis es produïren en els espais exteriors, especialment a la cotxera. L'any 1945, s'hi traslladava REINE. Implicava modificar la façana, especialment la porta d'entrada dels vehicles, massa ampla, per convertir-la en una vitrina pels productes. L'arquitecte Josep Esteve Corredor es va encarregar de les obres. L'empresa hi va romandre fins al seu trasllat a Sarrià de Ter l'any 1986, on s'instal·laren com a ENIER, fins a dia d'avui. Després del trasllat de REINE, dos negocis nous ocuparen els espais buits. A la part de la cotxera, s'hi instal·len Assegurances Bilbao i, al local de l'esquerra, la Floristeria Kentia. El local de la dreta, ocupat durant dècades per la Creu Roja, va passar a acollir diverses entitats bancàries (Caja Madrid i Bankpime, entre altres).

La vida de la casa durant la segona meitat del segle XX va estar lligada a la de la seva propietària. En els seus últims anys de vida, va ser cuidada per la seva filla Montserrat, qui va reintegrar la casa familiar acompanyada pel seu marit Miquel Matas i els seus fills. Hi van romandre després de la mort de l'àvia l'any 1970. Josep Maria, l'hereu, va morir l'any 1998 i el primer pis va quedar desocupat, breument llogat com a habitacions a estudiants. L'any 2013, desapareixia Miquel Matas, darrer ocupant de la Casa Sabater. Amb ell s'acabava quasi un segle de vida d'un edifici que havia aixoplugat tres generacions de la mateixa família.

Imatge de finals dels anys 40 del magatzem i lateral de la façana de la Casa Sabater - Noguera. Arxiu Històric de Girona (AHG).

TEMA CENTRAL

Els Sabater: trajectòria d'una nissaga artesanal fins a la casa urbana de la Gran Via de Girona (segles XV–XX)

Miquel Matas i Noguera

Arquitecte tècnic

Fotografies: Miquel Pérez

La història de la Casa Sabater de la Gran Via de Girona —projectada l'any 1914— no es pot entendre sense recórrer la llarga trajectòria d'una nissaga que, al llarg de més de cinc segles, evolucionà des d'oficis artesanals fins a consolidar una base econòmica familiar capaç de culminar en un immoble representatiu dins del teixit urbà gironí. Aquest article ofereix una síntesi d'aquesta evolució, escrita per un membre de la família Noguera, que hi va viure, Miquel Matas i Noguera, posant en relació els béns familiars, els oficis exercits i els successius desplaçaments geogràfics de la família Sabater, així com el paper dels enllaços matrimonials en la configuració final del seu llegat.

Orígens rurals i oficis (segles XV–XVII)

La primera referència documentada dels Sabater se situa a Aiguaviva l'any 1425, quan el Batlle General va concedir a Esteve Sabater i als seus descendents el dret de carnisseria a la vila, per un cens de dos sous pagats per Nadal. Aquest origen ja reflecteix el perfil artesanal i emprenedor de la família: al llarg dels segles, els Sabater exerciren oficis diversos —carnissers, paraires, pagesos, sabaters, fusters, sastres, hostalers i fins i tot experts pericials—, tots ells vinculats a l'economia productiva de base local.

A mitjan segles XVI i XVII s'accentua la diversificació. Es documenten activitats com la gestió d'un molí fariner a Vilablareix i de tres pous de glaç —dos a Aiguaviva i un a Vilablareix—, una infraestructura

essencial per al subministrament de gel a la ciutat de Girona¹. Aquestes explotacions, conjuntament amb la terra conreada i les activitats artesanes, configuraren una estructura econòmica estable, pròpia de famílies pageses amb voluntat de consolidació i ascens social.

La consolidació dels béns familiars i el pes dels matrimonis

Seguint el fil de la història familiar, emergeix amb claredat que els cognoms són sovint la part més visible d'un procés orientat a preservar, ampliar o protegir els béns vinculats a la casa pairal. En les societats rurals, on l'estabilitat econòmica era fonamental, els matrimonis no

només representaven unions personals, sinó també estratègies patrimonials.

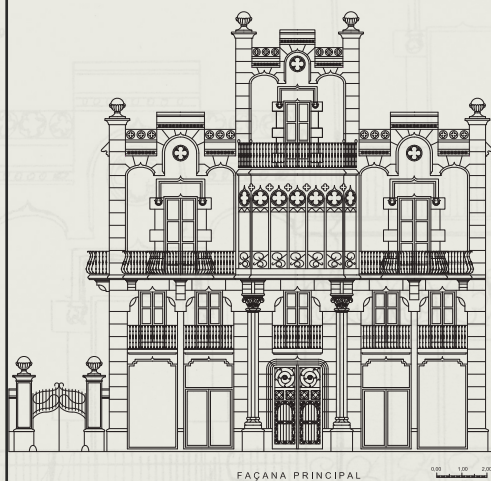
Així, més enllà de la línia estricta dels Sabater, cal considerar el paper d'altres nissagues que hi conflueixen en moments concrets: Faras, Ferrer, Noguera i moltes altres. Els béns transmesos de generació en generació passaren per mans d'hereus i pubilles, unint històries familiars i generant noves sagues que, sovint, modificaren

La primera referència documentada dels Sabater se situa a Aiguaviva l'any 1425.

Plànol de les propietats als municipis d'Aiguaviva i Vilablareix de la viuda del senyor Sabater i les seves filles.

1. Documentació de plets i permisos per a l'explotació i subministrament de pous de glaç (segles XVII–XVIII).
 2. Capítols matrimonials i documents patrimonials de les famílies Faras i Sabater (segles XII–XIX).
 3. Céline Mutos-Xicola, "Estudi històric de la Casa Sabater", no publicat.
 4. Arxiu Comarcal del Maresme. ACM70-356-T2-251

Plànol del projecte inicial.

Plànol del projecte construït.

Autor: Manel Bosch Agustí, arquitecte tècnic.

el cognom, però no el fons de l'herència.

Aquest procés explica per què una mateixa propietat pot aparèixer documentada successivament com a Faras, després com a Sabater i, actualment, com a Noguera, mantenint en essència una continuïtat històrica i material².

Desplaçaments geogràfics: d'Aiguaviva a Girona (segles XVIII-XX)

La trajectòria dels Sabater no és només econòmica, sinó també territorial. Els moviments de la família responen tant a estratègies de subsistència com a episodis històrics concrets:

1. Aiguaviva (segles XV-XVIII): casa pairal Sabater i nucli dels oficis.
2. El Perelló: trasllat motivat per l'incendi de la casa pairal durant la Guerra del Francès (1809).
3. Romanyà d'Empordà: etapa intermèdia dels Sabater documentada en els registres

parroquials i patrimonials, que va representar el retorn a la casa pairal de can Faras.

4. Girona (segles XIX-XX): establiment definitiu de la família a la ciutat, primer al carrer de l'Escala de la Llebre i posteriorment a l'avinguda Jaume I.

Aquest darrer desplaçament marca l'inici de la transformació de la família en un llinatge plenament urbà.

La Casa Sabater de la Gran Via: culminació d'una trajectòria

Mercè Sabater Riera es va casar el 8 de juny de 1908 amb Josep Maria Noguera Vila, de professió farmacèutic, procedent del mas Noguera de Santa Seclina (o Seculina), situat entre Vidreres, Llagostera i Caldes de Malavella. El seu pare, Josep Noguera Adroher³, era hisendat i vivia de les terres, el bestiar i l'explotació forestal, especialment del suro, la llenya i

Aquesta casa no es concep només com un habitatge, sinó com una expressió arquitectònica.

el carbó. Les arrels documentades d'aquesta família a Santa Seclina es remunten a l'any 1292, quan Ramon de Noguera de Santa Seculina consta com a testimoni en un document d'una època⁴.

Després del casament, el matrimoni s'establí a Girona, al carrer de la Llebre, número 2. L'any 1914, encarregaren a l'arquitecte Isidre Bosch Batallé el projecte de la casa de la Gran Via de Girona, un edifici que representa el punt culminant de diverses generacions dedicades al treball artesanal, la gestió rural i la consolidació familiar.

Aquesta casa no es concep només com un habitatge, sinó com una

Vista interior de les diferents estances de la Casa Sabater, abans de la reforma.

Aquesta casa no es concep només com un habitatge, sinó com una expressió arquitectònica del prestigi assolit.

expressió arquitectònica del prestigi assolit i del desig d'integració plena en el context urbà contemporani. El seu disseny respon als criteris constructius moderns de l'època, alhora que manté la idea de casa familiar, amb una distribució pensada per a la convivència intergeneracional.

La rehabilitació actual: preservar la memòria i donar funcionalitat

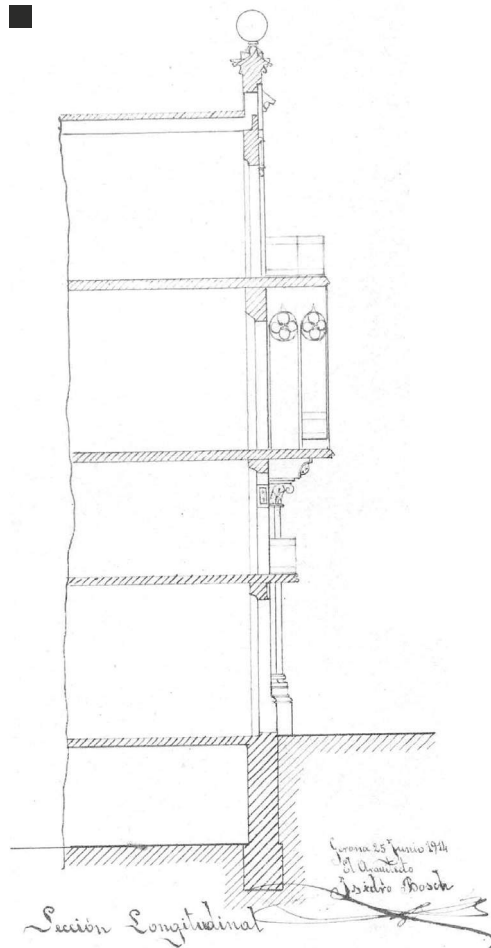
La rehabilitació recent de la Casa Sabater, impulsada per una família que l'ha adquirida amb la voluntat de conservar-la i adaptar-la a les necessitats de la vida actual, obre una nova etapa en la seva història.

L'actuació ha inclòs:

- Consolidació estructural,
- Recuperació d'elements patrimonials interiors i exteriors,
- Adequació funcional per a l'ús residencial actual.

Aquesta intervenció ha estat decisiva per garantir la continuïtat d'un immoble que concentra més d'un segle d'història urbana i que, alhora, simbolitza la culminació arquitectònica de cinc-cents anys d'evolució familiar. Gràcies a aquesta rehabilitació, la Casa

Sabater torna a ser un espai viu, inserit en el present sense trencar el fil amb els seus orígens.

Detalls dels plànols de l'edifici.

CONCLUSIONS

La trajectòria dels Sabater exemplifica un model habitual en la història social catalana: famílies rurals d'ofici que, a través de treball, matrimonis estratègics, diversificació econòmica i adaptació als canvis, van evolucionant fins a integrar-se plenament en la vida urbana contemporània.

La Casa Sabater de la Gran Via és, en aquest sentit, molt més que un edifici: és la síntesi arquitectònica d'un llarg procés històric, econòmic i familiar. Un testimoni que avui podem conèixer i valorar gràcies tant a la documentació conservada com a la sensibilitat d'aquells que l'han restaurat i li han donat continuïtat.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà.
Fons Can Faras.

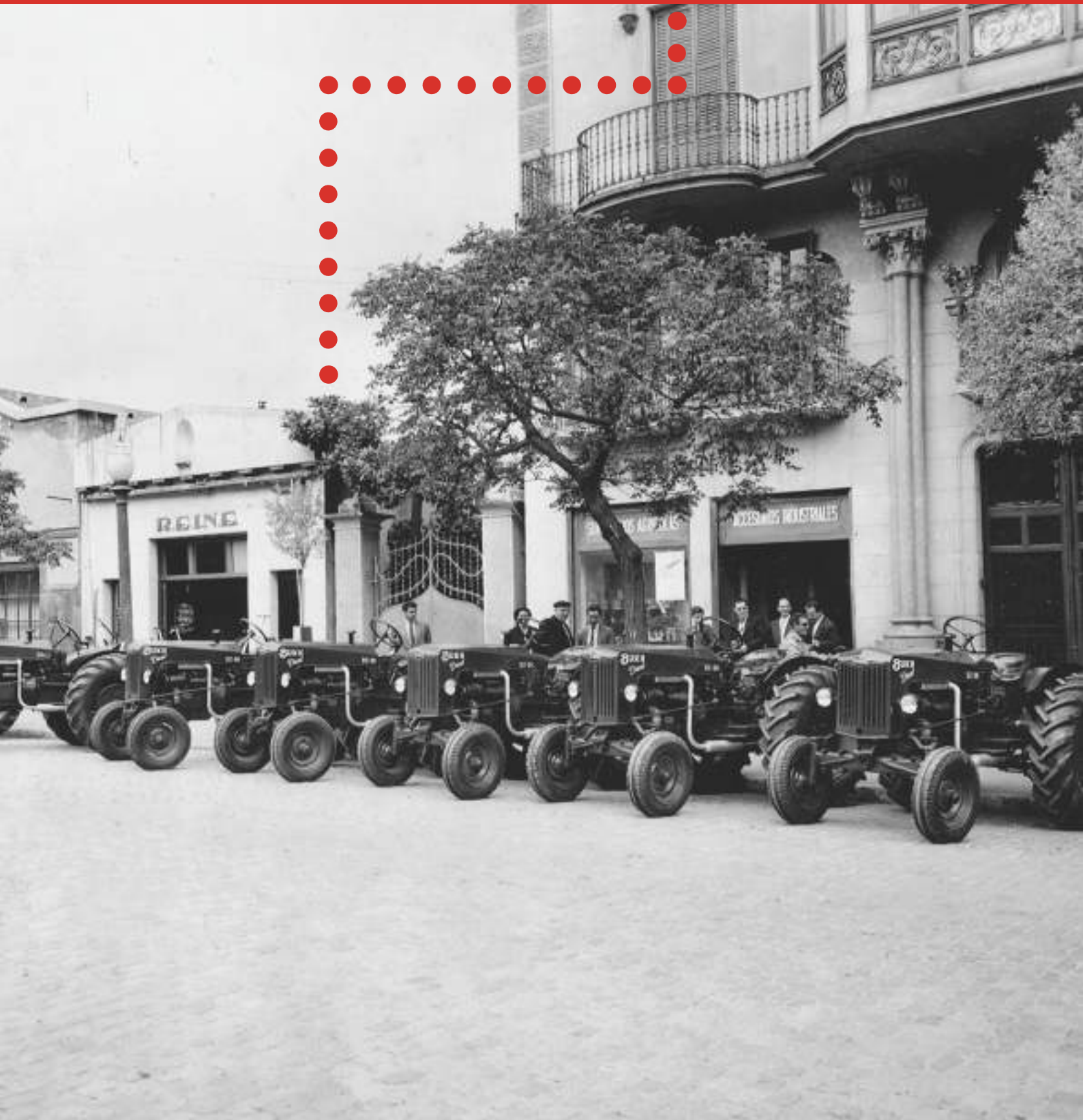
Arxiu Comarcal del Maresme.
Fons Mas Ferrer (Tordera).

Recull històric de la família Faras de Romanyà, de Josep Maria Noguera Sabater.

Documentació familiar Faras-Sabater-Noguera.

De la maquinària agrícola al creixement personal

Mònica Delgado Pardo, coordinadora d'ECS

Imatge actual de la façana.

Al cor de Girona, allà on el temps sembla haver guardat els secrets de la prosperitat d'antany per transformar-los en saviesa contemporània, s'aixeca una construcció que és testimoni mut d'un segle de canvis. L'any 1926 es va posar la primera pedra de la cotxera de Casa Sabater, una edificació d'estil noucentista projectada per l'arquitecte Isidre Bosch i Batallé. Avui, a les portes del seu centenari, aquest espai ha viscut una metamorfosi fascinant. Ha passat de ser un temple de la maquinària agrícola a convertir-se en un oasi de pau i autoconeixement: l'Espai Casa Sabater.

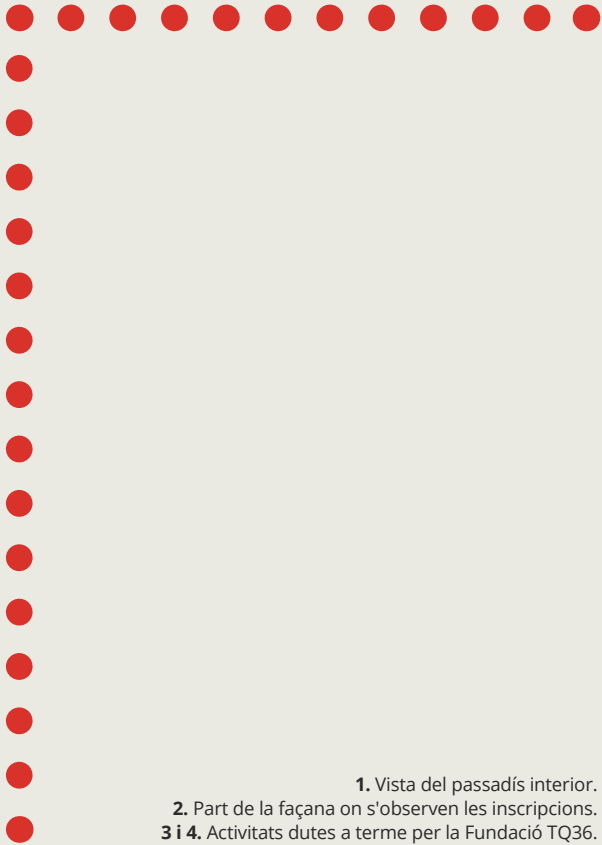
Imatge de la façana de la seu de REINE realitzada per Foto Estudi Sans (al darrere de la fotografia original hi figura la data del 25 de maig de 1957). Els tractors dièsel BUKH DZ-30 eren comercialitzats per REINE i fabricats a Dinamarca.

En els seus orígens, aquestes parets no acollien el silenci de la meditació, sinó el ressò del progrés industrial. Durant dècades, el local va ser la seu de l'empresa Reine (*Representaciones y Exclusivas Industriales Nacionales y Extranjeras*), una firma que des de 1941 va marcar una trajectòria de compromís i innovació en el sector. Aquell taller Reine era un punt neuràlgic on el subministrament de tractors i aparells per a l'agricultura i la ramaderia simbolitzava la força de la feina a la terra. Era un espai de transaccions, d'engrenatges i de futur material.

No obstant això, el destí de la cotxera faria un gir profund l'any 2021. Amb la rehabilitació integral de la Casa Sabater a càrrec

d'Arquitectura, la nova propietat va decidir anar més enllà de la simple conservació arquitectònica. Es va gestar un projecte sense ànim de lucre, generant un espai privat d'ús públic que vincula professionals de l'àmbit del creixement personal. Així va néixer la Fundació TQ36, que ha trobat en l'antic taller el lloc idoni per mostrar els camins de la consciència.

**Aquest espai,
que va iniciar la
seva activitat un
10 d'octubre de fa
dos anys.**

1

- 1. Vista del passadís interior.
- 2. Part de la façana on s'observen les inscripcions.
- 3 i 4. Activitats dutes a terme per la Fundació TQ36.

2

L'interiorisme, a càrrec d'Andreu March, ha estat la clau d'aquesta transició. L'espai s'ha vestit amb una paleta de colors orgànics que n'accentuen la calidesa, buscant una polivalència que permeti tant el recolliment com la trobada. L'arquitectura original dialoga amb la modernitat: la façana conserva el seu frontó noucentista, on una inscripció en llatí extreta del *Llibre dels Proverbis* sembla haver estat una profecia escrita fa cent anys: "*Melius est nomen bonum super argentum et quam divitiae multae aurum gratia. Bona*". La traducció de la historiadora Maria Vilallonga Vives —"És millor bon

nom que grans riqueses; és millor bona estima que plata i or—¹ ressona avui amb més força que mai, alineant els valors de l'antiga honestedat comercial amb l'actual recerca de la riquesa interior.

La màgia es completa quan es parla de natura. En obrir les grans portes corredisses de la sala principal, el paviment continu esborra les fronteres entre el dins i el fora. El jardí, dissenyat per Estudi de Jardineria, és un esclat de vida. La magnòlia original de la casa rep el visitant amb la seva elegància ancestral i després la troana, entre palmeres, codonyers

del japó, gessamins i palmeres washingtonia creen un microclima de serenor que explota en colors i aromes amb l'arribada de la primavera.

Aquest espai, que va iniciar la seva activitat un 10 d'octubre de fa dos anys, s'ofereix avui com un refugi per a tothom qui busqui créixer. On abans es venien tractors per llaurar la terra, avui s'ofereixen eines per llaurar la consciència.

1. Font llibre: Reine: Una trajectòria de compromís i innovació des de 1941.

DESTAQUEM

L'art dels cementiris i històries que els acompanyen

Josep M. Arjona i Borrego
Arquitecte Tècnic

Fotografies: Josep M. Arjona i Borrego

Fa molts anys que els cementiris van deixar de ser, únicament, llocs de recolliment on reposen les despulles dels éssers estimats. El disig de recordar-los amb imatges, escultures, panteons i d'altres elements singulars ha conformat un patrimoni artístic, cultural i històric molt admirable.

Mirades al cel dels xiprers del cementiri de Bonmatí.

El Consell d'Europa va impulsar aquest canvi de rol, l'any 2010, quan va incloure la Ruta europea dels cementiris dins dels seus Itineraris Culturals¹: *“Los cementerios forman parte de nuestro patrimonio material debido a las obras, esculturas y grabados que los adornan y a su disposición. También forman parte de nuestro patrimonio inmaterial y de nuestra realidad antropológica, y proporcionan un contexto de los usos y costumbres vinculados con la muerte. Los cementerios ofrecen efectivamente un marco único para una parte de nuestra memoria histórica...”*

En aquests moments, la ruta està conformada per 49 cementiris de 37 ciutats, que es troben repartides en 16 països. Es proposa un turisme al voltant de la temàtica religiosa-patrimonial que pretén descobrir la importància històrica i artística de les necròpolis de la ruta. Dins de l'estat Espanyol, Catalunya és la regió que té una mostra més extensa d'aquests espais singulars, fins a nou, dels quals el cementiri modernista de Lloret de Mar és l'únic representant de les nostres contrades, tot i que entenem que n'hi ha d'altres de les comarques gironines que també mereixerien la seva presència al cantó dels cementiris d'Arenys de Mar, Mataró, Montjuïc, Poblenou, Reus, Sitges, Terrassa i Vilafranca del Penedès.

La pràctica d'enterrar els éssers estimats

El costum funerari fins al segle XVIII era la d'enterrar els difunts a l'interior i a l'exterior de les esglésies, per això, en nombrosos temples

Tot va canviar arran d'una epidèmia.

encara es conserven lloses en el terra primitiu que servien de tombes, ja fos en el paviment interior com en els passadissos de pedra de l'exterior, o també es feia en sepulcres ornamentats, adossats a les parets interiors, o situats en llocs prominents dels jardins. Es tractava de sepulcres d'un cert valor artístic o històric, depenent de notorietat de la persona o persones que hi fossin enterrades.

Tot va canviar arran d'una epidèmia que, el 1781, va assolir el municipi de Pasaia a Guipúscoa (antigament, en castellà, *Pasajes*), que va provocar la mort de 83 dels seus ciutadans. Aquesta epidèmia va tenir l'origen en la contaminació de l'aire de l'església produïda pels nombrosos cadàvers que hi havia en el recinte. Aquest fet era del tot normal a l'època, ja que s'enterraven els finats sense fèretre i vestits amb les seves millors gales o, simplement, embolicats en un llençol, evidenciant la falta d'higiene i salubritat d'aquells enterraments, els quals provocaven l'aparició de malalties que es propagaven ràpidament entre la població, donada la proximitat de les esglésies als habitatges que les envoltaven. Això queda palès amb la quantitat d'epidèmies que minvaren les poblacions fins al segle XVIII.

L'epidèmia de Pasaia serà l'origen, després de 6 anys de deliberacions entre científics, eclesiàstics, mèdics i polítics, de la publicació de la *Real Cédula* de Carles III a Córdoba, el 3 d'abril de 1787², referent a l'ús de cementiris ventilats per sepultar els cadàvers dels fidels, en 6 disposicions, les quals es resumeixen en l'extracte següent:

I. La construcció i ús dels cementiris es realitzaren observant les disposicions canòniques sobre aquesta matèria i segons el que s'establí en el ritual romà i en la Llei 11. Tit. 13. partida I, en què es decretava les persones que

El costum funerari fins al segle XVIII era la d'enterrar els difunts a l'interior i a l'exterior de les esglésies.

podrien seguir sent enterrades a les esglésies, això és:

1. Persones de virtut o santedat,
2. Els que tinguessin sepultura pròpia al temps de publicar-se aquesta Cèdula.

II. La construcció dels nous cementiris

requeria acord entre autoritats civils i eclesiàstiques, així com la necessitat de procedir conforme al següent ordre de preferència:

1. Llocs en què havia o haguessin hagut epidèmies o estiguessin més exposades a elles
2. Els més populosos
3. Les parròquies de majors feligresies i més grans.

III. Els cementiris s'haurien de

realitzar fora de les poblacions en llocs ventilats i distants de les cases dels veïns, aprofitant com a capelles les ermites que existissin fora dels pobles.

És per aquest motiu que els cementiris, tal com es coneixen avui dia, han restat fora del nucli urbà dels municipis i ciutats, tot i que el creixement propi de les poblacions ha comportat que, alguns d'ells, ja hagin estat absorbits per la trama urbana. La distància del poble fins als nous recintes ja era un tranquil passeig, en molts dels casos, a la qual cosa es va sumar "l'obligació" de visitar-los a partir del segle IX.

1. - CONSEJO DE EUROPA - Itinerarios Culturales - Ruta Europea de los cementerios - <https://www.coe.int/es/web/cultural-routes/the-european-cemeteries-route>

2. - AJUNTAMENT DE CÓRDOBA - CECOSAM (Cementerios y Servicios Funerarios Municipales de Córdoba, S.A.) - Real Cédula de Carlos III de 3 de Abril de 1787 - <https://cecosam.cordoba.es/es/el-cementerio/curiosidades/5438-curiosidades>

Visitar cementiris: tradició ancestral

Hom sap que l'1 de novembre de cada any arriba la festivitat de Tots Sants, la qual forma part d'un grup de festes íntimament lligades, que continua amb el Dia dels Difunts que se celebra l'endemà, i que conviden al record dels éssers estimats que ens han deixat. És tradició reservar aquests dies per visitar cementiris, netejar i arreglar les sepultures, i guarnir-les amb flors mostrant respecte i estimació als familiars que ja han traspassat.

Les arrels, d'origen celta, mostren una festivitat que se celebrava entre el 31 d'octubre i l'1 de novembre, anomenada *Samhain*, que es feia per honorar els morts. La creença cèltica dividia l'any en dues parts: el temps clar que s'iniciava l'1 de maig amb l'allargament dels dies i el renaixement de la natura, i el temps més fosc que s'iniciava l'1 de novembre amb l'escorçament de les jornades de treball i l'inici del període hivernal. Aquest dia el consideraven màgic perquè creien que s'establien connexions entre tots dos mons, el dels vius i el dels morts, d'aquí la seva celebració.

L'Església catòlica no va adoptar dita creença com a festa pròpia fins al segle VII, quan el papa Bonifaci IV va establir, en homenatge a la Mare de Déu, la dedicació del Panteó de Roma a la seva veneració i també al record de tots els màrtirs i sants cristians que s'honoraven en el mateix lloc, que fins en aquell moment havia estat un temple pagà dedicat a tots els Déus. La celebració s'expandirà per tot l'Occident a poc a poc, durant segles, adoptant connotacions religioses que la festa originària no posseïa. Com a fruit d'aquesta expansió, al segle IX, el papa Gregori IV va promoure la seva difusió en establir l'1 de novembre com el dia de Tots Sants, amb la

idea de rememorar als difunts i disposar la visita als cementiris per a tal fi.

Amb el pas dels anys, aquesta tradició d'anar als cementiris per visitar-los i guarnir-los amb flors, acompanyada amb la tradició tan nostra de menjar castanyes i fer els clàssics panellets, s'ha anat readaptant afegint elements d'altres cultures com el Dia dels Morts de Mèxic, reflectit perfectament l'any 2017 en la pel·lícula animada *Coco* de Disney-Pixar, o la variant més festiva del *Halloween*, la vigília de Tots Sants, nom provinent de la contracció anglesa *All Hallows Eve*. Aquestes, diguem-ne modernitzacions, no haurien de fer-nos perdre els nostres costums, sinó que hauria d'anar-nos a gaudir tant de la pau que transmeten els seus jardins, com de tot l'art, la història antiga i històries personals que desprenen. Vet aquí un parell de pinzellades.

El cementiri vell de Girona

A pesar de la Real Cèdula de 1787, a Girona s'haurà d'esperar al 1809, quan Mariano Álvarez de Castro, governador militar de Girona durant la guerra amb els francesos del 1809, i en preparació del 3r setge de Girona, va inaugurar un cementiri als afores de Girona, en aquest cas seguint les recomanacions de dues juntes de metges del mes d'abril, de les quals redactà els pertinents oficis el Dr. Josef Antonio Viader, amb la intenció de contenir el progrés de les malalties que hi havia a la ciutat i evitar que es transformessin en epidèmies. Aquest fet el comenta Emili Grahit i Papell en el primer volum de les seves ressenyes històriques dels setges de Girona del 1808 i 1809³: "*Día 24 de abril de 1809.- Bendición del nuevo*

Cementerio ó Camposanto, dispuesto un poco más allá del Real Monasterio de Monjas de San Daniel, para enterrar los Cadáveres de los que mueran dentro de Gerona".

No serà fins al primer terç del segle XIX, entre 1821 i 1829, quan s'ordena el cementiri vell que avui trobem a la sortida de la ciutat en direcció a Sant Feliu de Guíxols, poc abans d'arribar a les barriades de Font de la Pólvora, Mas Ramada i Vilaroja. Avui és un recinte funerari que forma part de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPAC), amb la fitxa 21252⁴. Tal com descriu el document: "L'organització estructural i principis estilístics que trobem en el cementiri gironí semblen anar lligats al desenvolupament de les formes artístiques a la ciutat. Així, de la mateixa forma que l'urbanisme del segle XIX ordena geomètricament carrers i places, els nínxols del cementiri presenten una composició en sèrie que recorda les cases de lloguer de l'època; tanmateix, el neoclassicisme troba el seu ressò en la capella que domina el recinte, de la que destaca l'interior".

Efectivament, serà la classe benestant de la ciutat, conjuntament amb la burgesia, qui anirà triant les formes i disseny dels sepulcres, panteons, tombés individuals o familiars, inclús dels nínxols, variant des del neoclàssic fins al noucentisme, passant pel neomedievalisme, essent la mateixa ciutadania la que organitzarà i promourà la fesomia de l'interior del recinte al llarg dels anys, segons les variants artístiques predominants de cada època emprades per guarnir les seves tombes. La majoria tenen referències d'estils medievals, propers especialment al gòtic, juntament amb constants al·lusions a la iconografia funerària de tradició judeocristiana.

3. - GRAHIT I PAPELL, EMILI - Reseña histórica de los sitios de Gerona en 1808 y 1809, Tomo Primero - Imprenta y Librería de Paciano Torres - Girona 1894 - Capítol XIV, Últimos preparativos para el tercer sitio de Gerona, pàgines 351 a 386 - Biblioteca Virtual del Patrimonio Bibliográfico BVPB - <https://bvpb.mcu.es/es/consulta/registro.do?id=400128>

4. - GENERALITAT DE CATALUNYA - Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya - IPAC, FITXA 21252 - CEMENTIRI MUNICIPAL DE GIRONA - <https://invarquit.cultura.gencat.cat/card/21252>

Creu en record de tots els morts, amb la porta d'entrada al fons i el sarcòfag de Pablo Bosch, Teresa Barreu i Laureà Figuerola a baix a la dreta.

Passejant pels camins principals del cementiri primigeni i envoltats pels xiprers, es troben la majoria dels sarcòfags, tots ells amb profusa decoració, com el de la família Muxach o el de Pablo Bosch i Moré, dins del qual també hi ha les restes de la seva esposa Teresa Barreu i Esplugues i Laureà Figuerola i Ballester, segon marit d'ella, el qual essent ministre d'Hisenda l'any 1968, va adoptar la pesseta com a unitat monetària, tal com descriu la

placa que l'Ajuntament de Girona li va dedicar l'any 2002. També hi ha la majoria de panteons com el de família Pastors, la família Estibalca o la família Subirós, a la vegada que, als mateixos camins, es pot fruitir de diferents monuments i altres elements que acompanyen els sarcòfags i panteons, com la creu en record de tots els morts de la ciutat, situada a l'encreuament dels dos passadissos principals des de la porta d'accés, el monument

a Ferrández i Bellés, el monòlit als morts en defensa de la República o el monòlit a la IV Divisió de Navarra.

Menció a part mereix la façana principal del cementiri, que va dissenyar Rafael Masó, el qual guanyà el concurs convocat per l'Ajuntament de Girona per fer la nova façana del cementiri, l'any 1917. L'obra, que no s'executarà fins a l'any 1919, és una tanca paral·lela a la carretera de Sant Feliu, feta amb pedra de Girona i elements de ceràmica vidriada de la Bisbal d'Empordà, que disposava d'un pavelló a cada extrem, un pavelló com a casa del guarda i l'altre per la capella, els quals tenen un frontal d'argerates de Quart (l'argerata consistia a aplicar sobre la peça ceràmica tendra un líquid que contenia coure dissolt en àcid que li donava un aspecte semblant al bronze). Alhora, es preveia una nova porta a la zona central que no s'arribarà a aixecar i van haver de mantenir la porta existent.

El sòcol exterior de la part baixa del parament és ornat amb diferents relleus escultòrics situats arran de terra. La majoria són figures que representen serps, excepte un relleu simbòlic que representa una

Monòlit a la IV Divisió de Navarra (a la dreta).

1

nena devorada per un llop, inspirat en una llinda del carrer del Llop que es trobava al Museu d'Art de Girona. La part alta del mur es va rematar amb un fris de ceràmica vidriada que recorre el conjunt per la part superior de punta a punta, just per sota de la cornisa de la coberta.

El pas del temps, l'augment de l'altura de la cota de la carretera i del terreny natural lateral que feia de vorera, enrasats al mateix nivell, va fer que bona part del dibuix d'aquests relleus quedessin amagats pel terra, impeding la visió completa. L'any 1988, l'Ajuntament de Girona, per protegir els vianants que anaven a peu des de Vila-roja a Girona, o els que agafaven l'autobús de línia davant de la porta del cementiri, va executar una vorera amb llambordes per sobre del nivell de la carretera. Per salvaguardar la visibilitat dels relleus dibuixats per Rafael Masó, dita vorera es va executar amb un punt rodó cap a la meitat de la seva amplada, de tal forma que el sòcol i les figures quedessin per sota de la cota de la nova vorera, facilitant la seva contemplació.

Si bé, visualment, les llambordes s'integraren perfectament amb el disseny original de pedra de Girona del mur, el punt rodó de

2

3

1. Porta d'entrada i mur de façana amb serps en el sòcol (1932) - Ajuntament de Girona. CRDI (Josep Jou Parés).
2. Relleu de la nena i llop amb una part enterrada (1985) - Ajuntament de Girona. CRDI (Carles Mitjà Caballé).
3. Carretera i vorera de terra al mateix nivell. Veïns de Vila-roja agafant l'autobús de línia (1971) - Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

la part central era força perillós quan plovia o, simplement, les llambordes restaven humides durant tot el dia en època hivernal. Hom recorda que van causar un munt de caigudes dels vianants, quan les condicions ambientals ho propiciaven.

Vint-i-un anys després, l'any 2009, aprofitant els Fons Estatal d'Inversió Local, el consistori va promoure la rehabilitació de la tanca històrica del cementiri de Girona, a partir del projecte de Fortià arquitectes⁵. Tal com ells mateixos descriuen en la seva pàgina web: "Es va proposar una intervenció general en tres seqüències: en la primera fase es va intervenir en la secció del vial amb la creació del nou passeig per a vianants i de la construcció del mur de contenció i de la barana i l'enllumenat públic. En les fases posteriors es va actuar en la rehabilitació del portal principal central, en els panys de mur a banda i banda, en els portals laterals i es va fer la il·luminació exterior de la tanca". Amb la

rehabilitació de la façana també es va preveure la millora de la vorera, establint nous passos de vianants, i es van habilitar espais del camí arran del riu, a l'altra banda de la carretera, perquè els vianants poguessin passar més còmodament.

Actualment, la natura torna a reclamar el sòcol decorat i comença a tapar de nou els relleus rehabilitats, tot i que aquesta vegada amb plantes enfiladisses que només oculten parcialment les figures.

Actualment, la natura torna a reclamar el sòcol decorat i comença a tapar de nou els relleus.

Cementiri mariner de l'Escala

A l'Escala, poble de pescadors que s'havia dedicat des de sempre a la pesca tradicional i al conreu de la vinya, i que ara continua amb les arts de pesca clàssiques, a la conserva de l'anxova i al turisme, es situa un cementiri únic que val la pena explorar. És el cementiri mariner, també anomenat cementiri vell o cementiri blanc, el qual és un clos rectangular d'estil neoclàssic, amb nínxols emblanquinats i coronats per timpans triangulars, declarat Monument Historicocartístic el 1978 i Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) el 1984, que també s'inclou en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPAC), amb la fitxa 268⁵. D'un color blanc lluent, la simplicitat de la seva construcció i les referències a la mar el fa uns dels cementiris més singulars de la Costa Brava.

Ubicat en una antiga planura davant del mar, el seu origen prové

4. Nova vorera acabada (1990) - Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi S. Carrera).
5. Obres de construcció de la nova vorera corbada (1986) - Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt - Joan Castro).
6. Vista de la tanca il·luminada (2009) - © Fortià Arquitectes.
7. Vista actual d'una part de la façana.

5. - FORTIÀ Arquitectes - Intervencions - Patrimoni Arquitectònic - REHABILITACIÓ DE LA TANCA DEL CEMENTIRI DE GIRONA - <https://www.fortiaarquitectes.cat/ca/intervencions/patrimoni-arquitectonic/rehabilitacio-de-la-tanca-del-cementiri-de-girona/>

de la insuficiència del cementiri parroquial de la població, que era situat al costat de l'església de Sant Pere, i avui dia ja desaparegut, per albergar l'augment de la població del municipi durant el segle XVIII, la qual cosa representava, al mateix temps, un augment de les defuncions. A tot això s'afegeixen els més de 450 morts que dues epidèmies, una de còlera cap al 1835 i una altra de malària el 1836, van assolir la població.

L'increment de la mortalitat i la limitació del cementiri parroquial, acompanyat pels preceptes de les ordenances estatals que recomanaven, per raons de salut pública, la construcció dels nous cementeris allunyats dels nuclis de població i en espais ben ventilats, va motivar que, el 1837, s'adeqüés un nou cementiri lluny del centre urbà, cap al sud del poble, davant del mar, en un paratge planer en el qual la naturalesa del sòl era sílico-calcari, anomenat *els Estenedors*⁶. Al principi d'aquest nou espai, segons els registres municipals, els morts s'enterraven directament en el terreny, perquè el nou cementiri només era una extensió de terreny obert i despoblada.

La construcció dels murs i els nínxols no es van portar a terme

Passadís central del cementiri amb la capella al fons (1973) - Arxiu Històric de l'Escala (Fons Joan Lassús).

parcialment fins a l'any 1859, és a dir, sembla que des de 1937 fins a 1959 el cementiri era un espai lliure on s'inhumaven les restes mortals directament al terra. De fet, en els llibres d'Actes de l'Ajuntament no serà fins a l'any 1854 quan es faci referència al nou cementiri. Cap a l'any 1861, els murs perimetrals encara no eren acabats, i serà el 1869 quan, el 26 de setembre, es prendrà la decisió d'acabar de tancar-lo del tot.

El 1876, el rector de L'Escala va proposar la construcció d'una capella, en substitució d'una anterior, que avui dia se situa al fons del passadís central des de l'entrada al recinte. A causa de les limitacions monetàries, no es va acabar fins al 1880, i cap al 1890 es va arranjar el camí que portava al recinte i la porta metàl·lica de l'entrada principal. Prèviament, el 1888, es va afegir un petit espai per a enterraments no catòlics, al qual

6

7

5. - GENERALITAT DE CATALUNYA - Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya - IPAC, FITXA 268 - CEMENTIRI VELL DE L'ESCALA - <https://invarquit.cultura.gencat.cat/card/268>

6. - VILA I MITJÀ, MERCÈ - El cementiri vell. Allò que ens conten els Arxius - Monografies locals, núm. 1 - Ajuntament de l'Escala, Departament de Cultura i Benestar Social, Arxiu Municipal, Centre d'Estudis Escalencs, 1991.

El cementiri amb la capella al fons, i ja un edifici hoteler al darrere (1985) - Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona – Josep Maria Bernils).

s'accedia des d'una porta de fusta separada de l'altra entrada.

Absorbit totalment per la nova trama urbana de l'Escala, va ser cementiri municipal fins al 1970, quan se'n va fer un de nou a l'entrada de la població, moment en què es va clausurar. En perill real de desaparèixer per motius urbanístics, la pressió veïnal encapçalada per la Comissió de Defensa de l'Arquitectura Popular de l'Escala i amb el suport de nombrosos intel·lectuals i artistes, va fer que l'any 1977 s'informés favorablement sobre la declaració com a Monument Històric-Artístic de caràcter local, aprovada pel Ministeri de Cultura l'any 1978, conjuntament amb l'Alfolí de la Sal. L'aprovació definitiva de la Generalitat de Catalunya com a BCIN va arribar el 1984.

L'espai actual s'estructura en tres sectors: un espai amb el vestíbul d'accés, un passadís central que

8. Un dels carrers laterals del cementiri (2023) – Fitxa IPAC 268 - © Raül Costal Julià⁵.
9. Espai enjardinat amb tombes i la capella al fons (2023) – Fitxa IPAC 268 - © Raül Costal Julià⁵.
10. Vista d'ocell del cementiri (2023) – Fitxa IPAC 268 - © Raül Costal Julià⁵.

discorre a través d'un tram amb gran densitat de nínxols organitzat en carrers laterals, i un tercer recinte amb nínxols tot al voltant d'un gran jardí rectangular que en el centre disposa dels panteons i la capella adossada al mur de tancament del conjunt.

Les sepultures s'estructuren en cossos rectangulars, disposats en paral·lel i transversalment, formant carrers pavimentats amb rajoles ceràmiques quadrades. Presenten dos o tres pisos sobreposats i estan coronats amb frontons triangulars sense decoració situats sobre el damunt d'una cornisa correguda, i flanquejats per motlures arrodonides entre els triangles. Els nínxols estan numerats amb ceràmica vidriada, i alguns encara conserven les làpides.

Integrat en la trama urbana i envoltant per edificacions

modernes, se situa dins el nucli a poca distància del passeig Marítim. És un conjunt diferent que es pot visitar a través del Museu de l'Anxova i de la Sal de l'Escala (MASLE), el qual és l'encarregat de la seva preservació i organitza visites guiades a l'estiu. La resta de l'any es pot accedir al recinte lliurement, amb el previ pas per l'oficina de la Policia Local, situada al mateix carrer, amb l'únic requisit de deixar en dipòsit el DNI durant el temps de la visita.

Els altres cementiris

A part del cementiri modernista de Lloret de Mar, que disposa d'un dels conjunts d'escultura funerària modernista més important del país, que mereixeria un article a part, hi ha d'altres espais en

grans ciutats com Figueres, Olot o Roses que tenen el mateix comú denominador: són llocs de repòs plens de mausoleus, panteons i sepulcres, als quals se'ls sumen escultures o monuments, tots ells d'una gran varietat i estils arquitectònics que paga la pena contemplar. La majoria van ser projectats i dissenyats recollint els corrents i estils artístics de l'època en què foren construïts, com el neoclassicisme, el modernisme o inclús l'art déco. En alguns s'organitzen visites guiades que permeten recórrer-los escoltant la narració de les seves cròniques.

Per altra banda, les nostres comarques estan farcides de petits conjunts funeraris que també mereixerien una mínima atenció quan es visiten el dia de Tots Sants, el dia dels Difunts, o en qualsevol altre dia. Sovint són cementiris d'una construcció senzilla i popular, amb una fesomia i composició totalment tradicionals o populars, sense elements que excel·leixin. Ara bé, si es fa un passeig acurat pel recinte, ben segur que es descobrirà alguna part diferent o alguna cosa que ressalti i convidi a la seva contemplació.

Un bon model seria el cementiri de Portbou, el qual, a part d'albergar la tomba del filòsof alemany Walter Benjamin, i de l'escultura de 1994 dedicada a ell, *Memorial Passatges*, que s'ubica fora del clos, disposa d'un recinte que inclou elements neoclàssics prou interessants, organitzats en cinc terrasses distribuïdes a diferent nivell

Cementiri modernista de Lloret de Mar - © Lloret Turisme.

11

12

13

- 11. Escalinata del cementiri de Portbou.
- 12. Escalinata interior del *Memorial Passatges* d'acer Corten.
- 13. *Memorial Passatges* a Walter Benjamin d'acer Corten a tocar del cementiri de Portbou.

Bancs ceràmics del cementiri de Rupit amb la capella al fons.

i delimitades per una tanca de pedra emblanquinada, que ha afavorit la seva inclusió a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya⁷ amb la fitxa IPAC 37902. Essent un dels pobles amb cementiri mariner similar al de l'Escala, com també tenen Begur o Cadaqués, l'escalinata que porta des del passadís central fins a la seva capella, flanquejada per un seguit de xiprers, mereix ser admirada.

De la mateixa manera, cal destacar la simplicitat dels bancs ceràmics que hi ha a l'entrada del cementiri de Rupit, d'un color roig ceràmic pujat, aixecats per salvar el desnivell del terreny, que queden davant d'un conjunt de tombes,

amb la capella del Sant Crist al fons, com si es convidés els visitants a contemplar el grup de làpides que les guarneixen.

En aquests fossars, diguem-ne més "normals", l'art i la història es troben en les mateixes làpides que vesteixen el frontal de les sepultures, tradicionalment de marbre blanc, d'estètica clàssica i elegant, o de pedres naturals com els granets de diversos colors, apreciats per la seva versatilitat, duresa i resistència als elements atmosfèrics, sense oblidar altres materials que cada vegada s'empren més, com pot ser l'acer Corten, aliatge metàl·lic que desenvolupa

Cal destacar la simplicitat dels bancs ceràmics que hi ha a l'entrada del cementiri de Rupit.

una capa densa d'òxid rogent superficial que és autoprotectora i que impedeix la corrosió interna, fent-lo extremadament resistent, durable i lliure de qualsevol mena de manteniment. Són les dites làpides

7. - GENERALITAT DE CATALUNYA - Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya - IPAC, FITXA 37902 - CEMENTIRI DE PORTBOU - <https://invarquit.cultura.gencat.cat/card/37902>

14

15

14. Retrats del Sr. Antúnez.
15. Làpida del Sr. Arturo Antúnez Honrado.

16

16. Làpida del 1885 al cementiri de Corçà.

les que, de tant en tant, mostren cròniques i fets únics que seria bo conèixer.

A vegades, aquests fets es guaiten any rere any quan es porten les flors típiques de la festivitat de Tots Sants i es fa l'habitual recorregut per l'espai de tot el cementiri, com el relat que ens mostra una senzilla làpida profusament ornada que ha sobreviscut més 141 anys al cementiri de Corçà, sense cap marca d'identitat ni nom i cognoms, que curiosament no és de marbre ni granet, sinó que és una decoració de morter molt treballat. S'hi aprecia perfectament l'estimació d'uns pares que van perdre el fill tot just acabar de néixer, el 20 de març de 1885, amb només 15 dies de vida.

En d'altres, el relat ens apareix per casualitat. És el cas de dues làpides que vam ataüllar l'any 2022 en rehabilitar la coberta de l'església de Santa Maria de Ginestar, parròquia de Sant Gregori. La primera és una làpida recent de l'any 2011, del Sr. Arturo Antúnez Honrado de Sant Gregori, del tot tradicional, amb una llosa de marbre blanc, amb el nom i la data de defunció gravats en ella, amb una porta de vidre amb marc d'acer inoxidable de protecció i un suport exterior per gerros d'acer inoxidable. Segons el Sr. Artur Antúnez Vitales, fill del Sr. Antúnez, la defunció d'un seu germà el 1991 portà el seu pare a comprar dos nínxols al cementiri de Ginestar, tot i que no eren contigus, en el primer dels quals van inhumar el seu cos. Quan el Sr. Antúnez va morir, va voler ser enterrat en el segon, molt a prop del seu fill.

L'element diferencial de la seva sepultura, en aquest cas, és la fotografia que es va col·locar recolzada en la llosa, per recordar la seva persona. Un original muntatge de fotografies tipus carnet que denoten el curiós sentit de l'humor del finat, atès que el seu fill,

Sr. Artur Antúnez, ens informà que va ser una petició expressa a la seva dona, la Sra. Carme Matas, que és qui va fer la composició. Autoritzats per la família per la publicació de les fotografies, són la millor forma d'entendre l'especial tarannà del Sr. Antúnez, malgrat que els dos retrats més baixos són darrere unes flors artificials i la seva visibilitat és limitada. Amb tot, cal reconèixer l'originalitat.

La segona tomba és un succés real força inusual, tal com resa l'escrit de la llosana que hi ha al nínxol: *"D.O.M. – Aquí reposan las despullas del cos de D. Manuel Carbonell y Perpinyà natural, vehí y propietario de la present parroquia de Ginestà, qui morí lo dia 2 de maig de 1904 a la edat de 42 anys, aplastat per son propi tamborell en la campanar de Sta. Afra al comensament de la construcció del mateix, en mitg de son costant cel per gloria de Deu y esplendor de son temp – AL CEL SIA"*. El fet va tenir tal ressò que es va publicar al diari *La Lucha* de Girona (diari publicat entre 1871 i 1910).

La notícia, publicada el 3 de maig de 1904⁸, deia textualment:

"Ayer un lamentable accidente costó la vida al conocido propietario de Ginestà señor Carbonell, hermano del capellán de Santa Afra. Atropellado por una caballería, cayó bajo las ruedas de un carro, pasándole por encima y magullándole el cuerpo. Los auxilios que se le prestaron fueron inútiles. Damos nuestro sincero pésame á la apenada familia",

També fa menció del cas una placa de pedra situada a la part del darrere del campanar de Santa Afra, que vesteix una mica més l'incident i demana als que passin pel lloc que resin un Pare Nostre pel finat: *"D.O.M. – En lo dia 2 de maig de l'any 1904 aplastat per son propi tamborell y ferm en son may desmentit amor y benevolensa a*

l'esglesia de Sta. Afra, morí aquí en aquesta cantonada de campanar al comensar a fer aquest, D. Manel Carbonell y Perpinyà, natural y propietario de la present parroquia de Ginestà, spullas del cos de D. Manuel Carbonell y Perpinyà natural, vehí y propietario de la present parroquia de Ginestà, vianants misericordiosos y compasius: Digau per caritat un pare nostre....per sa ànima. AL CEL SIA".

Per aquells que no hagin estat mai a Santa Afra, és un Santuari promogut pel rector i els obrers de la parròquia de Ginestar l'any 1334. El conjunt el conformen l'església dedicada a Santa Afra d'Augsburg, amb una casa adossada que feia les funcions de rectoria i de masoveria, on fa molts anys encara es podia anar a dinar. Avui dia, la casa resta tancada al públic en general. El Santuari s'ubica al vessant de la muntanya de Sant Grau, a la riba dreta del riu, i té un mur de contenció de pedra, d'una altura considerable, al cantó del campanar per la part esquerra si es mira des del front de la façana principal. Amb només un escaig metre i mig d'espai per anar cap al darrere, aproximadament, un carro passava tant just que qualsevol moviment podria causar un desenllaç fatal, com així va ocórrer.

Per aquells que no hagin estat mai a Santa Afra, és un Santuari promogut pel rector i els obrers de la parròquia de Ginestar l'any 1334.

8. – Diari La Lucha, 3 de maig de 1904, pàgina 2. Premsa digitalitzada – CRDI - Centre de Recerca i Difusió de la Imatge – Ajuntament de Girona, Servei de gestió Documental, Arxius i Publicacions. https://www.girona.cat/sgdap/cat/servei_arxiu_crدي.php.

17

18

Santuari de Santa Afra amb el passadís estret al cantó esquerre i la rectoria a la dreta.

19

Però no en tots els cementiris es troben fets tan originals, inèdits i diferents com els anteriors, ni hi reposen personatges il·lustres o notoris que siguin recordats en sepulcres o panteons decorats. No tots poden acollir les restes de personatges cèlebres com Antonio Machado al cementiri de Cotlliure, o famosos, com un dels gironins més internacional que reposa a Girona, Xavier Cugat, el qual, perllongant el seu estil de vida, va deixar previst l'epitafi de la seva làpida *"Cugat que vivió"*, o com al cementiri de l'Escala, que alberga la tomba de Caterina Albert, escriptora que, en la seva època, va haver de signar amb el pseudònim de Víctor Català, simplement perquè era dona.

En aquests casos, la peculiaritat la pot representar el mateix recinte de la necròpolis, com el cementiri de Serra de Daró que, amb la seva especial disposició, el seu format reduït, la seva ubicació envoltada de camps de conreu i, sobretot, l'acurada conservació del recinte

i del jardí que té dues palmeres, en lloc de xiprers, fa que la visita ens transporti a un lloc diferent i de pau, quasi de conte de fades o de pel·lícula, en especial a la primavera.

Aquests detalls són una prova de què seria bona pensada preveure les visites als cementiris d'un altra manera, per trobar els missatges apassionants sobre èpoques passades que transmeten els personatges allà enterrats, la forma d'entendre els seus costums donat que, de vegades, mostren part de la seva vida i la seva mort.

Cal poder apreciar i admirar la seva riquesa artística i arquitectònica present en moltes escultures, relleus, plaques i monuments. En definitiva, fer una passejada gaudint del seu paisatge i fruit de les seves construccions.

17. Làpida de Manel Carbonell i Perpinyà en el cementiri de Santa Maria de Ginestar.

18. Placa al darrere del campanar de Santa Afra.

19. Vista general del cementiri de Serra de Daró des de l'entrada.

Aquesta PROposta és per a tu, de PROfessional a PROfessional

A Sabadell Professional treballem en PRO dels PROfessionals del Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona. Innovem constantment la nostra oferta de productes i serveis per ajudar-te a aconseguir els teus objectius, protegir els teus interessos, impulsar iniciatives i proposar solucions financeres úniques, a les quals només poden accedir PROfessionals com tu. Solucions com aquesta:

Compte Sabadell Negocis Plus PRO

Pensat perquè autònoms, comerços i petites empreses es facin grans

Si vols conèixer tots els avantatges que t'ofereix el Compte Sabadell Negocis Plus PRO, contacta amb nosaltres i identifica't com a membre del teu col·lectiu i un gestor especialitzat t'explicarà detalladament els avantatges que tenim per a PROfessionals com tu.

T'esperem.

ENTREVISTA

Una conversa amb Jordi Falgàs

Antoni Bramon i Serra
President de CATGI

**Conversem amb
Jordi Falgàs per
conèixer de prop el
procés de rehabilitació
de la Casa Teixidor,
coneguda popularment
com "La Punxa".**

”

Jordi Falgàs i Antoni Bramon en un moment de la visita a La Punxa.

La rehabilitació de “La Punxa”: patrimoni, compromís col·legial i l’empremta de Masó

L’emblemàtic edifici de la Casa Teixidor, conegut popularment com “La Punxa” pel seu perfil punxegut que ja forma part de l’imaginari col·lectiu de Girona, ha viscut un procés de rehabilitació i posada en valor per part del Col·legi d’Aparelladors. Segons explica Jordi Falgàs durant una visita a l’edifici, el projecte ha estat impulsat gràcies a una subvenció de l’Ajuntament per a iniciatives que afavoreixin la presència d’elements històrics a la ciutat.

Un posicionament davant la societat

El Col·legi d’Aparelladors ha jugat un paper fonamental en aquesta recuperació. Tal com es destaca en la conversa, la intervenció coincideix amb la celebració del 50è aniversari del posicionament del Col·legi respecta a un objectiu clar: mantenir i reivindicar un patrimoni que, en certs moments, havia quedat tancat a la ciutadania. La voluntat del Col·legi és que l’edifici no sigui només una seu administrativa, sinó un element actiu que expliqui la seva pròpia història.

La intervenció a la “caseta”

Un dels punts on s’ha posat més èmfasi és en l’anomenada “caseta” o la guixeta de l’entrada, l’antiga consergeria de la Farinera Teixidor. Segons detalla Falgàs, s’ha treballat per arreglar-ne l’estructura, fent que les guies corredisses tornin a

Antoni Bramon i Serra, president de CATGI conversant amb Jordi Falgàs davant la cúpula de l’edifici La Punxa. Fotografia: CATGI.

funcionar correctament i restaurant elements com les juntes, els estucats i la pintura superior.

Aquesta part de l’edifici, tot i semblar secundària, va ser dissenyada per Rafael Masó amb la mateixa cura que la resta de la finca. Ara, aquest espai acollirà una exposició temporal amb plafons i fotografies antigues —algunes d’elles inèdites del magatzem— que serà visitada fins i tot per l’alcalde en la seva inauguració.

El repte de la coberta i la singularitat de l’edifici

L’edifici de Masó és un referent de la ciutat pel seu caràcter híbrid i industrial. A diferència d’altres projectes de l’arquitecte que no es van arribar a executar, com el

de la plaça Marquès de Camps, aquest aprofita la planta de l’edifici per crear la seva famosa torre a la cantonada.

Durant el recorregut, s’explica que la intervenció tècnica ha estat minuciosa:

- **Coberta del taller:** S’ha desmuntat tota la coberta antiga, que contenia amiant, i s’ha reconstruït amb una estructura de bigues de fusta laminada i plafons sandvitx.
- **Acabats exteriors:** S’ha realitzat un treball de “joieria” per

L’edifici de Masó és un referent de la ciutat pel seu caràcter híbrid i industrial.

Jordi Falgàs i Antoni Bramon a l'exterior de La Punxa. Fotografia: CATGI.

escollir les peces ceràmiques i els estucats, fent assajos al laboratori per garantir-ne la impermeabilitat i durabilitat per als propers anys.

- **Seguretat:** Tota l'estructura metàl·lica s'ha hagut d'ignifugar per complir amb la normativa vigent.

La biblioteca: un tresor que torna a obrir-se

L'edifici amaga espais de gran valor com la biblioteca, que manté les fitxes i el mobiliari original. Jordi Falgàs ens explica que l'objectiu és que aquest espai sigui visitable i pugui ser utilitzat pels estudiants, recuperant així la funció pedagògica del centre. També es destaca la terrassa superior, tot i que encara

es treballa en la solució d'algunes humitats en els estucats històrics.

L'essència del noucentisme en els detalls

Durant la pujada per les escales, es poden admirar els elements originals que s'han conservat intactes, com la barana (que no s'ha tocat per no comprometre l'alçada original) o els agafadors de les portes. Tal com se subratlla durant la xerrada, un simple agafador en aquest edifici és capaç d'explicar tot el moviment del noucentisme per la seva elegància i senzillesa. La rehabilitació de "La Punxa" no és només una qüestió d'estètica, sinó un esforç tècnic per adaptar un edifici industrial i residencial del 1918-1922 a les exigències del segle XXI, sense perdre l'herència històrica i el toc especial que Masó va donar a cada racó d'aquest emblema de la ciutat.

Detall de la il·lustració de la cúpula de La Punxa.
Fotografia: CATGI.

GIRONA GRISA, BLAVA I VERDA

PLANS I PROJECTES
DE CIUTAT: 1850-2050

EXPOSICIÓ

28.04.2026 | 19.09.2026

Ajuntament de Girona

COAC
arquitectes.cat
Girona

A catgi
Arquitectura Tècnica
Girona

Universitat de Girona

FUNDACIÓ

RAFAEL
MASÓ

El Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona commemora els 50 anys de preservació de l'edifici de "La Punxa"

Rubén Herranz Vieito

Fotografies: CATGI

El 2025 es va commemorar el 50 aniversari del posicionament ferm del Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona (CATGI) per preservar el patrimoni històric de la ciutat en la defensa activa de la conservació de La Casa Teixidor, coneguda popularment com "La Punxa", actual seu del Col·legi. Per celebrar aquesta efemèride, s'han portat a terme diferents accions que es van presentar el 17 de març amb la presència de l'alcalde de Girona, Lluç Salellas, el president de CATGI, Antoni Bramon, i el director de la Fundació Rafael Masó, Jordi Falgàs.

L'any 1975, el Col·legi va fer el primer pas per recuperar l'edifici de "La Punxa", que aleshores es trobava en un estat de deteriorament molt greu. Entre les accions que s'han impulsat aquest any, s'ha portat a terme la rehabilitació de "La Caseta de la Punxa", una construcció annexa a l'edifici que originàriament es va fer com a espai per al guarda de "La Punxa" i que després ha servit com a magatzem.

Antoni Bramon, president de CATGI, comenta que "la rehabilitació s'emmarca en la voluntat que tenim de recuperar, reactivar i obrir a la ciutadania "La Punxa", un espai singular de la ciutat i que volem que esdevingui un punt de contacte entre la ciutadania, la memòria històrica i la difusió del patrimoni arquitectònic". A més, destaca que "en paral·lel també s'ha realitzat un audiovisual que serà visible des del carrer Santa Eugènia a través d'una pantalla instal·lada en una de les finestretes de "La Caseta", i també

una exposició fotogràfica que fa una pinzellada per la història de la Casa Teixidor.

Tot aquest seguit d'accions entorn els 50 anys del posicionament ferm del Col·legi per preservar el patrimoni de Girona han comptat amb el suport de l'Ajuntament de Girona que, a través de la subvenció anomenada "Activitats de Rellevància per a la ciutat de Girona 2025", ha finançat una part del projecte. L'alcalde de Girona, **Lluc Salellas**, ha apuntat que "des del consistori només podem tenir paraules d'agraïment per aquesta feina que ha portat a terme el Col·legi d'Arquitectes Tècnics de Girona, per reivindicar i donar a conèixer aquest patrimoni de la ciutat. Per això, des de l'ajuntament, evidentment, havíem d'acompanyar-vos en aquesta iniciativa que s'ajusta a un dels nostres objectius com és que el patrimoni de la nostra ciutat sigui conegut, sigui difós i sigui participat, per tal de donar valor entre tots a

tot allò que s'ha anat construint a la nostra ciutat".

L'edifici més alt construït per Rafael Masó

L'acte també va comptar amb la presència del director de la Fundació Rafael Masó, Jordi Falgàs, que va explicar algunes de les característiques d'aquest edifici i de la importància que va tenir la seva construcció, ja que va suposar un punt de referència pel creixement i l'obertura de la ciutat. **Falgàs** recorda que "la construcció de la urbanització Teixidor, formada per un conjunt de cinc xalets que arribava fins a la cantonada del carrer Ibèria, va convertir el carrer de Santa Eugènia en un dels nous eixos moderns de Girona". Més enllà de la simbologia que va adquirir la construcció de La Casa Teixidor a

1. Més d'una vintena de persones van assistir a l'acte de presentació del projecte "La Caseta de La Punxa" que es va fer al pati de la seu del Col·legi.

2. (D'esquerra a dreta) Lluc Salellas, alcalde de Girona; Antoni Bramon, president del Col·legi; i Sílvia Planella, vocal de la Junta i redactora del projecte.

3. Instant on els assistents miren la projecció de l'audiovisual.

4

5

6

7

4. En primer terme, d'esquerra a dreta, Jordi Falgàs, director de la Fundació Rafael Masó; Antoni Bramon, president del Col·legi; i Lluç Salellas, alcalde de Girona, personalitats que van intervenir durant l'acte, presentat per la redactora del projecte, Sílvia Planella.
5. El president del Col·legi, Antoni Bramon, fent entrega a l'alcalde de Girona, Lluç Salellas, d'una il·lustració elaborada per Rafael Masó de la torre de La Casa Teixidor.
6. (D'esquerra a dreta) Jordi Falgàs, director de la Fundació Rafael Masó; Antoni Bramon, president del Col·legi; i Lluç Salellas, alcalde de Girona, comentant algunes de les imatges que es poden veure a l'exposició fotogràfica.
7. Un dels cinc plafons que conformen l'exposició fotogràfica "50 anys preservant La Casa Teixidor, "La Punxa", en què es repassa la història de l'edifici, en una de les accions emmarcades en el projecte.
8. La pantalla instal·lada a una de les finestretes de La Caseta, visible des del carrer Santa Eugènia, que ha de servir per fer valer el patrimoni de "La Punxa", així com promocionar la professió i donar a conèixer l'actualitat del Col·legi.

L'exposició fotogràfica de gran format està situada a l'exterior de l'entrada de l'edifici.

L'exposició fotogràfica de gran format està situada a l'exterior de l'entrada de l'edifici i es pot veure durant tot l'any. A més, a la pantalla situada a una de les finestretes de La Caseta, a més del vídeo de repàs de la història de l'edifici, també s'hi projectaran notícies d'actualitat del Col·legi, així com material de promoció de la professió.

principis dels anys vint del segle XX, també hi ha el fet que "La Punxa és l'edifici més alt construït per Rafael Masó. Al final són

quatre plantes més la torre, però per l'època en què es va construir i per Girona, va suposar tot un repte per a Masó".

XAVIER
ALSINA
ESTRUCTURES

WWW.XAVIERALSINA.COM

II

9 7 2 4 6 0 9 5 0

ESPECIALISTES EN ESTRUCTURES DE FORMIGÓ
EDIFICACIÓ - INDUSTRIAL - OBRA CIVIL

CECAM

Gestió i caracterització de terres contaminades procedents d'obra: el paper de les Entitats Col·laboradores EC RES

Carme Llenas Torrent
Cap de l'Àrea de Medi ambient de CECAM
Directora Tècnica de l'EC-RES
Fotografies: CECAM

Terreny afectat per contaminació derivada d'activitats d'obra.

La gestió de terres contaminades generades en actuacions d'obra és un àmbit cada vegada més rellevant dins la disciplina de l'arquitectura tècnica i l'enginyeria ambiental. L'augment de projectes de regeneració urbana, substitució d'infraestructures i rehabilitació d'espais industrials ha incrementat la freqüència amb què apareixen sòls alterats o contaminats que requereixen una gestió específica. En aquest context, les entitats col·laboradores de residus

(ECRES) tenen un paper clau en el mostreig i la caracterització d'aquests materials, garantint que el seu destí final compleixi la normativa vigent i asseguri la protecció del medi ambient.

Quan una terra d'obra es considera contaminada? Marc normatiu aplicable

La determinació de si un sòl està alterat o contaminat es basa en els criteris establerts al **Reial decret 9/2005**, que fixa els valors de referència per a sòls contaminats, i al **Decret legislatiu 1/2009**, que regula la gestió ambiental a Catalunya. Quan durant l'excavació apareixen indicis de contaminació —olor, coloracions anòmales, restes industrials, abocaments antics— o bé quan el terreny forma part d'un àmbit amb activitat potencialment contaminant, és necessari realitzar una investigació específica.

Les **ECSOL** són les entitats encarregades de dictaminar si el sòl supera els valors de referència i, per tant, es considera alterat. Quan això passa, les terres excavades passen a ser un **residu** i cal gestionar-les com a tal. Llavors, les **EC-RES** són les encarregades del mostreig i la seva classificació.

Codificació LER de les terres contaminades: 17 05 03 i 17 05 04

Un cop les terres es consideren residu, cal classificar-les segons el **Llistat Europeu de Residus (LER)**:

- **17 05 03**: terres i pedres que contenen substàncies perilloses
- **17 05 04**: terres i pedres diferents de les especificades en el codi 17 05 03

La diferència entre un codi i l'altre depèn de si el residu presenta alguna de les **15 característiques de perillositat** definides al **Reglament (UE) 1357/2014**, com ara HP1 (explosiu), HP2 (comburent), HP3 (inflamable), HP4 (irritant), HP5 (toxicitat específica en determinats òrgans/toxicitat per aspiració), HP6 (toxicitat aguda), HP7 (cancerigen), HP8 (corrosiu), HP9 (infecció), HP10 (toxicitat per a la reproducció), HP11 (mutagènic), HP12 (alliberament d'un gas de toxicitat aguda), HP13 (sensibilitzant), HP14 (ecotòxic), o HP15 (residus que poden presentar alguna característica de perillositat que el residu original no presentava). Aquesta classificació condiona completament el destí final del residu i els requisits de transport i gestió.

La determinació de si un sòl està alterat o contaminat es basa en els criteris establerts al Reial decret 9/2005 i al Decret legislatiu 1/2009.

Pila de terres excavades.

El paper de les ECRES en el mostreig de terres contaminades

Les entitats col·laboradores de residus **ECRES**, com CECAM, tenen l'habilitació de l'OHEC (Oficina d'Habilitació d'Entitats Col·laboradores) per realitzar el **mostreig oficial** de terres contaminades que han estat prèviament qualificades per una ECSOL com a no aptes segons RD 9/2005 i DL 1/2009.

Les funcions principals inclouen:

- Planificació del mostreig segons volum i heterogeneïtat (en compliment de la norma UNE-EN 14899 i instruccions tècniques associades)
- Extracció de mostres representatives
- Garantia de traçabilitat mitjançant cadena de custòdia
- Remissió de les mostres al laboratori per a la seva anàlisi
- Classificació del residu en funció dels resultats obtinguts

Aquest procés assegura que les dades analítiques siguin fiables i que la classificació del residu es basi en informació tècnicament robusta.

Mostreig: submostra.

Cromatògraf de gasos per l'anàlisi de TPH (hidrocarburs totals C10-C40 i fraccions totals).

Analítiques necessàries per a la classificació de la perillositat

Per determinar si les terres s'han de classificar com a 17 05 03 o 17 05 04, cal realitzar les analítiques següents:

- Anàlisi per composició: propietats fisicoquímiques i contaminants orgànics i inorgànics (pH, conductivitat, humitat, metalls pesants, hidrocarburs, BTEX, PAH, COV, etc.).
- Assaigs específics associats a característiques de perillositat: HP3 (punt d'inflamació/inflamabilitat), HP8 i/o HP4 (corrosivitat i/o irritació), HP12 (reactivitat), HP14 (ecotoxicitat), etc. La interpretació d'aquests resultats requereix aplicar criteris de concentració límit, sumatoris de substàncies i factors de conversió segons el Reglament 1357/2014, Reglament (UE) 2017/997, i la Decisió 2014/955/UE.

Caracterització bàsica segons Decret 69/2009 i Reial decret 646/2020

A més de la classificació de perillositat, tota terra contaminada que es vulgui dipositar en un abocador ha de passar per la **caracterització bàsica del residu**, regulada per:

- **Decret 69/2009** (Catalunya)
- **Reial decret 646/2020** (Estat espanyol)

Aquesta caracterització determina:

- Si el residu és admissible en un abocador
- De quin tipus d'abocador es tracta
- Si cal un tractament previ
- Si el residu no és admissible en cap abocador i ha d'anar a planta de tractament

Els assaigs habituals inclouen el **test de lixiviació (UNE-EN 12457-4)**, contingut en matèria seca, paràmetres orgànics i altres indicadors que permeten comparar els resultats amb els valors límit d'admissió.

Test de lixiviació.

Terres d'obra excavades.

Destí final de les terres contaminades

La decisió final depèn de la combinació de:

- Classificació LER
- Resultats de la caracterització bàsica
- Requisits de cada abocador autoritzat

En general:

- Si el residu compleix els límits d'admissió, pot anar directament a l'abocador, sempre en funció del resultat de la classificació de la perillositat.
- Si no els compleix, cal enviar-lo a una planta de tractament
- En casos complexos, pot ser necessari un tractament combinat

Error habitual en la gestió de terres contaminades a obra

Tot i l'existència d'un marc normatiu clar, a la pràctica, es repeteixen alguns errors que poden comportar sancions, increments de costos o retards en el projecte:

- **Considerar les terres com a "inerts" sense anàlisi prèvia:** encara que l'obra no presenti indicis evidents de contaminació, la normativa exigeix una verificació analítica quan hi ha sospita o antecedents d'activitats potencialment contaminants.
- **Barrejar terres netes amb terres potencialment contaminades:** aquesta pràctica invalida la traçabilitat i obliga a gestionar tot el volum com a residu contaminat.

- **No realitzar el mostreig representatiu:** un mostreig insuficient o mal planificat pot donar resultats no fiables i obligar a repetir el procés.
- **Enviar terres a l'abocador sense caracterització bàsica:** els abocadors no poden acceptar residus sense la documentació completa, fet que genera retorns de camions i costos addicionals.
- **Confondre la classificació LER amb l'admissibilitat a abocador:** són processos diferents. Un residu no perillós (17 05 04) pot no ser admissible en un abocador de no perillosos si supera els límits de lixiviació o paràmetres sobre residu.

Aquestes situacions reforcen la importància de comptar amb entitats acreditades i amb experiència en el sector.

Interpretació de resultats: de les analítiques a la decisió de gestió

Un cop obtinguts els resultats, cal integrar-los en tres nivells de decisió:

- **Nivell 1: compliment dels valors de referència del sòl**
Determina si el sòl és alterat (ECSOL) i si les terres excavades passen a ser residu (ECRES).
- **Nivell 2: classificació del residu segons perillositat (LER)**
S'apliquen els criteris del Reglament 1357/2014 per determinar si el residu és o no és perillós.
- **Nivell 3: admissibilitat a l'abocador**
Es comparen els resultats dels paràmetres sobre el residu i del test de lixiviació amb els límits del Decret 69/2009 i el Reial decret 646/2020.

Tot i el marc normatiu, es repeteixen alguns errors.

Aquest procés requereix coneixement tècnic i experiència, ja que alguns contaminants poden complir els valors totals però superar els límits de lixiviació, o viceversa.

Impacte econòmic i ambiental d'una correcta classificació

Una gestió adequada de les terres contaminades no només és una obligació legal, sinó que té un impacte directe en els factors següents:

- **Costos d'obra:** una classificació incorrecta pot multiplicar per 3 o 4 el cost de gestió per tona.
- **Planificació i terminis:** la manca de previsió en analítiques o documentació pot paralitzar moviments de terres.
- **Sostenibilitat:** la correcta segregació i tractament evita l'enviament innecessari de terres a abocadors de més categoria.
- **Responsabilitat legal:** la direcció facultativa i el promotor són responsables de la correcta gestió del residu.

El valor afegit de CECAM com a ECRES i laboratori d'assaigs

La doble condició de CECAM com a **laboratori acreditat** i **Entitat Col·laboradora EC-SOL** i **ECRES** permet oferir un servei integral que redueix temps, duplicitats i incerteses, i aporta seguretat tècnica a tots els agents implicats.

Experiència de CECAM: casos amb què ens hem trobat

Cas 1

Terres contaminades no perilloses (LER 17 05 04)

Substitució d'una nau industrial amb presència d'hidrocarburs i metalls

En una antiga parcel·la industrial destinada a una nova nau logística, apareixen indicis de contaminació. L'ECSOL determina que el sòl està alterat. L'EC-RES realitza el mostreig de 1.200 tones de terres. Les analítiques mostren hidrocarburs i PAH, però sense activació de perillositat. El residu es classifica com a **17 05 04**.

Els paràmetres analitzats sobre el residu i el test de lixiviació compleixen els límits per a abocador de **residus no perillosos**, i les terres s'hi poden dipositar sense tractament previ.

Parcel·la industrial.

Cas 2

Terres perilloses (LER 17 05 03) amb tractament obligatori

Demolició d'una instal·lació metal·lúrgica amb Cr VI i dissolvents clorats

En la demolició d'una antiga indústria metal·lúrgica, l'ECSOL detecta presència de **Cr VI** i dissolvents clorats. L'EC-RES de CECAM mostreja 850 tones de terres. Les analítiques activen HP7, HP14 i HP6. El residu es classifica com a **17 05 03**.

Terres amb presència de crom.

Els paràmetres analitzats sobre el residu i el test de lixiviació superen els límits fins i tot per a abocador de residus perillosos. Les terres han de passar per **tractament en planta** (estabilització i desorció tèrmica).

Cas 3

Terres alterades que finalment són inerts

Renovació de serveis en via urbana amb presència lleu d'hidrocarburs

En una obra urbana apareixen taques fosques i olor de gasoil. L'ECSOL determina que el sòl està lleument alterat. CECAM mostreja 180 tones de terres. Les analítiques no activen cap característica de perillositat i el residu es classifica com a **17 05 04**.

Els paràmetres analitzats sobre el residu i el test de lixiviació compleixen els límits per a abocador de **residus inerts**, el destí més econòmic.

Sòl extret d'obra urbana amb taques fosques.

CONCLUSIONS

La gestió de terres contaminades és un procés multidisciplinari que combina normativa, química analítica, criteris de mostreig i decisions ambientals. Les ECRES tenen un paper essencial en garantir que les terres excavades es gestionin amb rigor i seguretat, i que el destí final sigui el correcte segons la legislació vigent. En un context d'augment de projectes de regeneració urbana i de major exigència ambiental, disposar d'un procediment clar i d'entitats especialitzades com CECAM és clau per assegurar una gestió eficient, segura i sostenible.

Des de CECAM, com a laboratori d'assaigs, ECSOL i ECRES, continuem treballant per oferir rigor tècnic, traçabilitat i seguretat ambiental en la gestió de terres contaminades. La col·laboració amb direccions facultatives, promotors, gestors i administracions és essencial per garantir una construcció responsable i alineada amb la normativa vigent.

Un instal·lador agremiat és la vostra garantia

- Electricitat
- Energies renovables
- Aigua i sanejament
- Gas
- Contra incendis
- Fred industrial
- Geotèrmia
- Calefacció i clima
- Productes petrolífers
- Telecomunicacions
- ...

Al cercador del Gremi
trobareu el vostre instal·lador
www.elgremi.cat/cercador

972 21 35 66
info@elgremi.cat
www.elgremi.cat

VIVÈNCIES

Còctel de vida i mort

Joan M. Pau i Negre

Aparellador

Fotografies: Joan M. Pau i Negre

L'any 1981 jo tenia 39 anys i estava en un moment de màxim optimisme per estrenar-me com a artista fotògraf i exposar en solitari a un bar del figuerenc Corriol de les Bruixes, sota el títol "Ofici de tenebres". El tema jugava amb aspectes lúgubres del nostre pensament o entorn immediat i amb la circumstància que el revelat i positivat es feien a la foscor, la tenebra. Ja portava molts premis guanyats en concursos i havia de mostrar el que sabia fer i volia dir. Ara mateix, no sé per què vaig triar un tema negre que havia de superar amb certa ironia i sarcasme. L'any 1984 exposava a la sala d'exposicions de "La Punxa" temes de la mort, que quan ets jove veus tan lluny. Ho vaig fer de manera transversal: la mort, sí, però amb molta floritura pel camí. La mostra es deia "Còctel de vida i mort", i intentava agermanar la vida amb la mort. L'obra s'allunyava de l'aspecte tètric i tenebrós per convertir el tema en joc, ben equilibrat, quelcom amable i digerible. Em va costar desprendre'm d'aquest bagatge fosc que em feia buscar tant, pensar tant. Potser em traspuaava un xic el surrealisme que respirem a la meua terra empordanesa. En aquella època, casa meua semblava un decorat permanent de Halloween. No hi faltaven cranis, creus i cortines negres, en una foscor trencada per ciris de llum tremolosa. Els meus fills, tendres aleshores, no tenien por de

L'obra s'allunyava de l'aspecte tètric i tenebrós per convertir el tema en joc.

res, fins i tot feien de model per fotos no massa tranquil·litzadores. Val a dir que vaig tenir la gosaria de convidar a la inauguració d'una exposició a la Casa de Cultura les Bernardes de Salt amb un símil d'esquela personal, que va causar més d'un ensurt a amics meus. "Signum mortis" era el títol de la mostra. La creu com a signe de mort i esperança. El vernissatge es va celebrar el dia de Tots Sants, amb bunyols i garnatxa de l'Empordà, en un espai conventual que no era precisament alegre.

1. IV
*Sota el silenci
d'una estàtua invisible
fulla d'acant, ofrena
als morts, quan eres planta
i ara que ets marbre.*
2. V
*Ni tallat vidre
ni riquesa de marbre:
—t'he estimat— crida
des d'un vas de pobresa
la dolça flor vinclada.*
3. VI
*Diuen que ets sàvia,
òliba que esbatanes
els ulls. Damunt la tanca,
serenitat difícil
vols ensenyar-nos?*

M. Àngels Anglada
1992

Quan vaig exposar al Studio Ethel de París (1985) una versió francesa de la meva dèria recurrent amb el títol "De la vie et la mort", em va valdre, entre altres crítiques de revistes especialitzades, la de *Chasseur d'images*, que ressaltava que eren "fotos en blanc i negre d'un fotògraf espanyol d'un talent indiscutible", però no esmentava res de la temàtica. La veritat és que la vida i la mort eren aspectes sorprenents en una ciutat poc disposada a reflexionar sobre un tema místic.

Malgrat treballar amb silenci i discreció als espais funeraris, no sempre passava desapercebut quan hi feia fotos. Mentre fotografiava una òliba sobre una sepultura al cementiri de Figueres, un empleat del recinte em va dir: "Quina mala cara fa aquest ocellot!". Jo li vaig dir que era mort,

estava dissecat. "Normal. Aquí els únics vius som vós i jo". Vaig saber que, al cap de poc, l'home s'havia suïcidat. Potser tant mort al voltant seu l'aclaparava. Sempre la mort, no massa lluny de la vida.

CONTROL DE QUALITAT

A les Àrees d'Edificació, Obra Civil i Instal·lacions realitzem els assaigs dels materials, proves d'execució i les proves d'acabats de les Edificacions i Obres Civils. Seguint les indicacions del CTE, del PG-3 i de la Direcció d'Obra.

GEOTÈCNIA

L'àrea de Geotècnia ofereix diferents serveis lligats al reconeixement del terreny cara a donar solució a les necessitats plantejades en el món de la construcció i del medi ambient.

GEOLOGIA MEDIAMBIENTAL

L'Àrea de Geologia Mediambiental desenvolupa la seva activitat basada en el reconeixement del subsòl (sòl i aigua subterrània) orientat a la protecció del medi. Ofereix tots els serveis relacionats amb la gestió de sòls i aigües subterrànies potencialment contaminats, així com els serveis i tecnologies per a la seva descontaminació i recuperació. Entitat Col·laboradora de l'Administració 007-EC-SOL.

GAS RADÓ

Cecam realitza les mesures per l'avaluació de la presència de Gas Radó, en sòl, edificacions finalitzades i en centres de treball.

Centre d'Estudis de la Construcció i Anàlisi de Materials SLU

Pol. industrial - C. Pirineus 80 - 17460 CELRÀ

T. +34 972 49 20 14 / +34 972 49 41 17

cecam@cecam.com

www.cecam.com

CONSTRUCCIONS DEL MÓN

La capella Pazzi

Jordi Soliguer i Mas

Arquitecte Tècnic. Graduat en Llengua i Literatura Catalana

Fotografies: Jordi Soliguer i Mas

Un dels recorreguts tradicionals quan visites la ciutat de Florència és la passejada que mena el visitant des de la plaça de la Signoria fins a Santa Croce. Els carrers estrets donen bona acollida i bona ombra fins que la vista s'eixampla en arribar a la plaça que acull l'estàtua de Dante, davant que església de Santa Croce. I hom, que ve des de llocs emblemàtics (la catedral, el baptisteri, el campanar, el palau Vecchio, la llonja, etc.), afectat per tanta bellesa i per la grandiloqüència de monuments realment espectaculars, abaixa d'esma el llistat perquè l'edifici que té al seu davant no té tanta fama, encara que és igualment grandiosos. Acull les tombes de Miquel Àngel, de Maquiavelo, de Galileo Galilei o de Lorenzo Ghiberti; tots noms il·lustres.

Per valorar la caminada en tota la seva verdadera dimensió, cal cercar el lateral del temple, des de l'exterior, i endinsar-se en el pati

del claustre posterior. De sobte apareix, al davant i al fons del jardí, una petita joia de l'arquitectura que modestament s'integra en un espai tranquil i serè. És la capella Pazzi.

Brunelleschi va concebre aquesta capella, adossada en el complex de Santa Croce, com una sala capitular del monestir franciscà i espai de reunió per a la família Pazzi. Ha estat considerada en totes les èpoques com l'exemple suprem de l'art del gran arquitecte florentí. Fidel a les característiques de la seva arquitectura, basada en els clàssics i en l'aplicació del mòdul i del cub com a volum bàsic, en aquesta capella va fer un altre pas endavant. La planta quadrada que genera el volum cúbic de la Sagrestia Vecchia de Sant Llorenç, a la mateixa Florència, evoluciona aquí en la seva composició formal i es converteix en un volum de base rectangular que regeix cada mida i defineix les proporcions

La capella Pazzi figura entre els edificis més famosos del món.

volumètriques. La sala rectangular es divideix en tres parts, sobre el quadrat central se situa la cúpula i les crugies laterals s'han cobert amb voltes de canó. Les línies marcades en el paviment són la projecció horitzontal del desenvolupament espacial i es prolonguen a les parets en forma de pilars incrustats en el mur. La cúpula, que se sustenta sobre arcs de mig punt i a les petxines que resolen les entregues de les superfícies corbes, corona de forma simple aquesta construcció senzilla de línies i austera en la seva composició. Exteriorment, es distingeix per les sis columnes que formen el pòrtic i l'arc central

que defineix l'entrada. Per damunt la teulada, la cúpula emergeix tot mostrant la llanterna i el casc, que sobresurten per aconseguir una imatge equilibrada. La mateixa estructura forma part de la decoració interior. El relleu de les motllures articulades remarquen de forma pronunciada cada línia. El contrast harmoniós del color de les majòliques rodones entre pilars grisos i sobre el blanc dels murs és un plaer visual.

L'última obra de Brunelleschi és el testimoni del nou esperit artístic iniciat en el segle XV o Quattrocento. Va suposar la superació de l'arquitectura gòtica (tant en la distribució dels espais, com dels elements constructius, cobertes, decoració, etc.) i el retorn a les formes clàssiques.

La capella Pazzi figura entre els edificis més famosos del món

i s'estudia en totes les escoles d'arquitectura que formen els futurs dissenyadors d'espais i formes. Ha estat font d'inspiració per a molts artistes i per a molts estudiosos de l'arquitectura al llarg de segles.

L'arquitecte Nicolau Maria Rubió i Tudurí (1891-1981), que va projectar els magnífics jardins de Santa Clotilde de Lloret de Mar, era un devot de Brunelleschi. Va inspirar-se en molts detalls de la capella Pazzi per concebre i materialitzar l'església de Santa Maria de Montserrat de Pedralbes, a Barcelona. Una construcció, iniciada l'any 1922, que respon a l'estil noucentista imperant en aquell moment.

¿Conoces nuestra oferta aseguradora?

RC para Profesionales de la Arquitectura Técnica

Gracias a nuestra consolidada experiencia y a un profundo conocimiento del proceso constructivo, te ofrecemos un seguro de RC idóneo para que puedas desarrollar tu actividad con todas las garantías.

RC de Sociedades Multidisciplinares

Contamos con la mejor red de peritos y abogados especializados en construcción.

RC para Promotores y Constructores

Protege tu patrimonio.

Postrabajos sin límite temporal si mantienes tu póliza anual en vigor. Dáanos tu volúmen de facturación y olvídate de declarar cada obra.

Todo Riesgo Construcción

Cubrimos el robo en tu obra.

Primera prórroga gratuita.

Y además...

Decenal de Daños | RC Tasadores y Peritos | RC Intervención Concreta | Seguros de Caucción

ARRELS

Arquitectura tècnica gènesi, evolució i realitat

Part VI: Sortides

Narcís Sureda i Daunis
Arquitecte Tècnic

Vista interior de l'ampliació del celler Vinyes dels Aspres, on intervingué en el projecte constructiu l'artista Pep Admetlla: Fotografia Pep Admetlla.

En algun dels articles anteriors he parlat de l'estranya impressió que vaig tenir en acabar els estudis d'aparellador. No sabia quina era, exactament, la meua feina.

En matricular-me, encara ho vaig fer a la universitat central i a les oficines de la Facultat d'Arquitectura, que encara no havia estrenat nou edifici. Vaig estrenar el nou edifici de l'Escola Tècnica d'Aparelladors i, posteriorment, em varen enviar el títol d'Arquitecte Tècnic. Ja era un progrés.

Entre l'aparellador i l'arquitecte tècnic, aparentment no hi havia diferència competencial, però hi era. Els aparelladors podien exercir de topògrafs —havent-ne après, naturalment, al costat d'un expert en topografia. Tot i que en la carrera existia l'assignatura de

topografia, la formació era molt minsa. Els arquitectes tècnics havien de saber-ne per poder fer amidaments i replanteigs, però no per exercir de topògrafs, perquè s'havia creat la professió i els estudis de topografia amb una titulació específica. Els aparelladors sí que podien exercir de topògrafs.

Entre els que acabaven els estudis d'arquitectura tècnica, hi havia una diversitat notable en funció dels seus orígens, a saber:

- a) Els procedents només del batxillerat sense cap relació anterior amb el sector.
- b) Els que, a més, tenien experiència pràctica en tallers d'arquitectura.
- c) Els que treballaven en una empresa constructora pròpia.
- d) Els fills dels "paletes" de sempre.

Als inicis dels anys 50 del segle passat i, concretament, a Girona, hi havia molt pocs aparelladors. No crec que superessin la mitja dotzena i pràcticament tots col·laboraven en despatxos d'arquitectura i molts, a més, estaven en plantilla d'organismes oficials promotors d'edificis públics que complien l'obligatorietat de la direcció d'un aparellador (casernes, sanitat, escoles), o en edificis municipals (mercats, cementiris, obra pública, etc.).

Hi havia feina ben pagada per a tots i no existien incompatibilitats. En els despatxos d'arquitecte eren els que acabaven els detalls del projecte, els càlculs comuns, si calia, i els pressupostos. En els despatxos privats l'arquitecte no els pagava. Els col·locava en la direcció de les obres i cobraven del client. Eren autèntics caps del despatx de l'arquitecte.

Cal dir que, fins entrats els anys 70, els ajuntaments dels pobles concedien llicències d'obra sense exigir aparellador —més endavant parlarem d'això. En començar a proliferar els titulats aparelladors, els que tenien més sentit comú cercaven un lloc en oficines de constructors amb empresa operativa i allí eren de gran utilitat a l'hora d'obtenir adjudicacions ensems que feien de cap d'obra i així completaven amb escrire la formació pràctica. La majoria d'ells acabaven formant societats tècniques, independents de l'arquitecte. Més endavant, també parlarem d'això.

Hi havia també els que es hauria agradat cursar Arquitectura i no ho feren per diverses raons o ho pensaven fer més tard mitjançant un curs de traspàs que ho permetia, però això es produïa molt poc. Si es quedaven com a aparelladors, solien dedicar-se també a l'interiorisme.

També hi havia els que havien passat molt temps en un despatx d'arquitectura i, amb molt d'esforç, acabaven la carrera i el mateix despatx els solia mantenir sense pagar-los el sou i, a canvi, els recomanava als clients.

Els despistats i parcialment mal informats creien que tot plegat era una "ganga" i tothom es guanyava la vida. Trigaren molt a tenir feina perquè pensaven que n'hi havia tanta que venia sola. Conec el cas emblemàtic d'un company que, un

Entre l'aparellador i l'arquitecte tècnic, aparentment no hi havia diferència competencial.

Imatge de cases a l'Avinguda Sant Narcís.
Fotografia: Jep Vilaplana / Iglésies Associats.

cop acabada la carrera, s'instal·là en un despatxet dins de magatzem de materials del seu pare, on acudien els paletes i contractistes a proveir-se de materials de construcció i pensava que així tindria la feina assegurada. Naturalment, fracassà i hagué de cercar un altre sistema.

La gran pregunta és: "n'hi havia algun de vocacional?" Voldria creure que sí, però no ho puc assegurar. Amb tot plegat, existia un "campi qui pugui" força nefast.

Per intentar posar-hi remei, crec que fou l'any 70 que entre el Col·legi d'Arquitectes i el nostre varen contractar un inspector per esbrinar si en els municipis petits s'exigien projecte d'arquitecte i també aparellador. Sovint, els col·legis havien d'actuar jurídicament. Cal tenir en compte que aleshores no eren preceptius els controls de qualitat ni els certificats de final d'obra i primera ocupació.

El llibre d'ordres sovint es guardava al despatx de l'arquitecte i s'omplia al final, de pressa i corrents, per si de cas, però malament. La feina, però, se salvava, perquè encara hi havia bons paletes amb un gran ofici i experiència. Això sí, si hi havia algun accident personal o estructural, la culpa era de l'aparellador, si n'hi havia. Si no, se la carregava el contractista.

En conec un cas. Construint un porxo a la façana d'una masia, el constructor va voler fer-ho en pilars de ceràmica i arcs de pedra. Construï un parell de xindris i els anava traslladant. En arribar a un extrem que feia cantonada, no estintolà adequadament i l'arc es va desplomar matant un operari.

L'aparellador que assessorava l'ajuntament un dia a la setmana només en qüestions d'obres municipals, fou citat a l'Audiència Provincial per testificar en un judici contra el constructor.

Carrer Santa Eugènia amb l'edifici de la Farinera en primer pla i, al fons, la Punxa. Fotografia: Jep Vilaplana / Iglésies Associats.

L'espavilat advocat anava donant-li voltes preguntant-li si ell havia informat la llicència (que no s'havia demanat ni n'hi havia). En resposta negativa, li anava preguntant si passant per allí havia vist com s'executava l'obra.

Les preguntes es varen acabar quan el noi digué que l'havia vist després de l'accident per ordre de l'alcalde per informar els motius del sinistre. És clar, l'aparellador tenia assegurança. Els col·legiats responsables anaven sovint a visitar les seves obres i tenien contacte amb el constructor.

En ajuntaments d'una certa entitat, en què no eren incompatibles, les peces de caça major es quedaven al despatx de l'arquitecte municipal amb el seu aparellador. La menudalla solia ser repartida per un funcionari mitjançant comissió.

Tot això solia succeir en municipis de la costa, que suportaven un gran enfarfec constructiu que no s'arreglà amb el famós Debat Costa Brava, que encara ho enredà més.

En els pobles petits, quan hom es volia fer una casa anava a veure el paleta que, en funció dels metres quadrats i una succinta relació de qualitats els donava un pressupost. Després els recomanava un arquitecte que feia el projecte. Però sovint el paleta tirava pel dret si els tècnics no hi anaven gaire. I ja està.

Això era molt freqüent, però no era sempre. Hi havia ajuntaments, arquitectes i aparelladors responsables que realment aconseguien que les obres fossin "arquitectòniques" de veritat.

Poso a criteri de la ciutadania que circula per les nostres carreteres i els nostres pobles, ciutats i urbanitzacions si són capaços de trobar-hi cap edificació que aparenti ser obra d'algun artista o amb alguna característica artística de veritat. N'hi ha poques, sobretot si no es tracta de ciutats grans i sobretot en edificis antics.

ATsènior, perquè l'experiència és millor compartida

El juliol de 2025, el Col·legi de l'Arquitectura Tècnica de Girona va iniciar un nou projecte: l'ATsènior. Es tracta d'una iniciativa adreçada als col·legiats i col·legiades majors de 67 anys que els ofereix un espai de trobada a les persones amb més experiència del col·lectiu. Fruit de les dues primeres trobades es van marcar tres eixos de treball per orientar les accions que es faran al llarg del 2026. Així, es va acordar de fer trobades socioculturals, reactivar activitats vinculades a l'art, i promoure l'intercanvi de coneixement entre els ATsènior i els més joves, estudiants i/o acabats de graduar.

En una d'aquestes trobades es va portar a terme la primera de les activitats, que va ser una visita cultural guiada pel col·legiat Narcís Sureda, en la qual es va fer un recorregut pel Call jueu de Girona i es van visitar el Museu d'Història dels Jueus i el Museu d'Història de la Ciutat. La valoració positiva per part dels 10 col·legiats que van participar i l'interès mostrat pel col·lectiu de portar a terme aquest tipus d'accions va fer que s'organitzés una visita a l'Escola Politècnica Superior (EPS) de la Universitat de Girona, aprofitant l'exposició amb les 116 imatges que s'han presentat al concurs fotogràfic relacionat amb la construcció. Des del Col·legi, ateses les demandes dels sèniors, ja s'està treballant en més activitats relacionades amb sortides culturals, així com la reactivació de la sala d'exposicions.

Per altra banda, un dels objectius d'aquest projecte és facilitar el contacte entre aquest col·lectiu i els més joves, tant els que ja han

acabat els estudis universitaris, com els que encara estan cursant els seus estudis. Considerem que aquesta és una fórmula en què les dues parts en surten beneficiades. Així, en aquestes primeres trobades amb el col·lectiu ja se'ls hi ha posat sobre la taula que poden fer de mentors dels nous col·legiats, i també se'ls ha convidat a participar en alguna de les xerrades que es fan durant la Setmana de l'Arquitectura i la Construcció, que organitza dos cops l'any

l'Escola Politècnica Superior de la Universitat de Girona. L'ATsènior és, en definitiva, un projecte que vol tenir en compte els col·legiats i col·legiades amb més experiència, donar-los un espai de trobada regular on puguin compartir records, anècdotes, i també facilitar que els més joves es puguin beneficiar de tot el coneixement i experiència que tenen els sèniors.

ATjove Comptem amb tu!

A
T **catgi**
Arquitectura Tècnica
Girona

Un programa
global per a joves,
estudiants i nous
col·legiats.

Forma part del
Col·legi i gaudeix
dels seus
avantatges abans
de graduar-te!

Informa't a
www.atjove.catgi.cat

AUTOR LOCAL

Els fonaments de la bellesa

Miquel Martín i Serra
Escriptor

Ara que em poso a escriure aquest article, soc encara més conscient de la rellevància que les cases —i, en general, els espais— tenen a les meves novel·les. No són només llocs físics on viuen els protagonistes, no són simplement un decorat per situar les seves accions, són llocs que els defineixen i els expliquen. De fet, aquests habitatges (un mas, un pis, una botiga de pescadors, una mansió...) s'acaben convertint en un personatge més de l'obra i, sovint, adquireixen l'estatus de símbol, un element que connota, que va més enllà del seu significat. Al cap i a la fi, hi ha poques coses que diguin més de nosaltres que la casa on habitem: posa de manifest els nostres gustos i la nostra cultura, traspua els nostres anhels i també les nostres mancances, mostra la nostra forma de vida i, fins i tot, revela una part del nostre caràcter. En el millor dels casos, una casa no és només una construcció, sinó una llar, i això vol dir que ens acull a nosaltres i als éssers més

propers, aquells que també acaben conformant la nostra memòria i la relació amb aquell espai vital. Ras i curt, no podem separar les nostres vides de les cases on hem crescut, viscut i conviscut, no podem evocar els nostres records sense tornar als seus espais un cop i un altre.

És molt probable que el meu amor per les cases i la curiositat pel paisatge que les envolta siguin trets innats o neixin amb els primers anys de la infantesa. També és cert que la meua formació filosòfica va afavorir aquest interès per l'arquitectura, ja que l'arquitectura i la filosofia parteixen dels fonaments per erigir una estructura que relacioni, contingui i expliqui tot allò que sosté. Arquitectura i filosofia, a més a més, convergeixen en un mateix punt: l'estètica, és a dir, la recerca i l'estudi de la bellesa. Amb tot, no només m'atrau aquest sentiment de bellesa que poden despertar certes obres arquitectòniques, des d'una catedral gòtica fins a una humil

barraca de carboners, sinó també les implicacions ètiques que s'hi amaguen. Sempre m'ha apassionat veure com l'arquitectura condiciona l'existència de les persones (encara que moltes no en siguin conscients), com un espai es pot convertir en un lloc amable i relaxant, però també hostil o inhòspit, com es pot utilitzar per manipular l'inconscient col·lectiu, per canviar la perspectiva de l'entorn o per intimidar els ciutadans amb construccions mastodòntiques o

És molt probable que el meu amor per les cases i la curiositat pel paisatge que les envolta siguin trets innats o neixin amb els primers anys de la infantesa.

Espai interior del Mas Pla a Llofriu. Fotografia: Pere Duran.

Façana de la casa de l'escriptor Tom Sharpe a Llafranc. Fotografia: Arxiu Fundació Tom Sharpe.

asfixiants com han fet, per exemple, els règims totalitaris de totes les èpoques, des dels faraons fins a les dictadures més recents. Fet i fet, el que m'ha captivat des de sempre ha estat el vincle que s'estableix entre l'arquitectura i el concepte filosòfic d'humanisme, que situa l'ésser humà com a valor suprem i, per tant, posa èmfasi en la humanització de tota la realitat i de tota activitat creativa.

Però l'arquitectura, com la mateixa filosofia, també esdevé un esforç intel·lectual i creatiu per provar d'explicar els orígens i, alhora, per assolir allò immutable, que vol dir també una manera d'aspirar a l'eternitat, un intent, per tant, d'enllaçar la vida amb la mort. Només cal fer una ullada a les primeres temptatives

arquitectòniques dels humans: els conjunts megalítics (que encara avui intentem desxifrar), les piràmides o altres monuments funeraris o rituals, tots ells una crida a la transcendència. I només cal fixar-se, per exemple, en el demiürg platònic, aquesta mena d'arquitecte còsmic que posa ordre i harmonia a la matèria caòtica, primigènia i eterna, una mica com els deus de la mitologia grega.

Per tot plegat, no és d'estranyar que el protagonista de la novel·la que estic escrivint ara mateix sigui un arquitecte, és a dir, algú que té aquesta inquietud estètica i filosòfica, algú que no deixa mai de fer-se preguntes ni de cercar la bellesa i l'absolut. Com sempre que començo a escriure una obra, deixo que la intuïció guii

la creació i el desenvolupament dels personatges i, tot seguit, em documento i m'informo per contrastar i corroborar allò que he narrat a través de la ficció. Així, doncs, em vaig imaginar aquest arquitecte com algú que viu la seva feina des de la passió i la vocació,

No és d'estranyar que el protagonista de la novel·la que estic escrivint ara mateix sigui un arquitecte.

semblantment a com la vivim els escriptors de soca-rel, algú que té la necessitat de crear, de projectar, i per tant que sovint barreja la vida i la feina, perquè es complementen i es nodreixen l'una de l'altra. Me'l vaig imaginar també amb una mirada peculiar, penetrant, amb una consciència de l'espai i de la llum que ja se li manifesta des de la infància i que, amb els anys, va creixent i es va afinant. El vaig anar construint (mai més ben dit) a través d'aquesta suma de sensibilitats i debilitats, perquè les persones, com els edificis, també estem fetes d'allò que no es veu, però que ens sosté i dona sentit a la nostra vida.

A mesura que escrivia la novel·la em vaig anar adonant de les semblances que hi ha entre un arquitecte i un escriptor, dels paral·lelismes entre alçar un edifici i bastir una novel·la, de les similituds entre l'estructura arquitectònica i l'estructura lingüística. L'arquitecte visualitza i projecta, planifica i va ajustant i polint les peces fins a trobar l'equilibri i l'harmonia entre tots els elements. De la mateixa manera treballa un escriptor, perquè la novel·la no deixa de ser un edifici (o un artifici) fet de paraules. I les paraules s'organitzen dins d'una frase i les frases formen paràgrafs i quan la llengua grinyola, grinyola tot l'edifici i fa l'efecte que s'hagi d'esfondrar. Per això aquest edifici, sigui de mots o de pedra o de maons, ha de ser ferm i sòlid, ha d'amagar (o dissimular o integrar) allò que el sosté perquè sembli que suri en l'aire, que s'alci sense dificultat, que emergeixi de forma natural, sense esquerdes ni pedaços, sense noses que el destorbin. Ha de ser, en resum, un edifici sense nyaps que malmenin la seva bellesa.

AR

QUI

TEC

TURA

TÈCNICA

Vols reduir el
consum energètic
del teu habitatge
o establiment?

Fes que sigui
**eficient i redueix la
factura energètica.**

Confia en nosaltres i farem que el teu
habitatge o establiment sigui més sostenible.

Els arquitectes tècnics ens
encarreguem de tota la
tramitació i realització
del projecte.

Gestiona amb nosaltres els ajuts públics
disponibles.

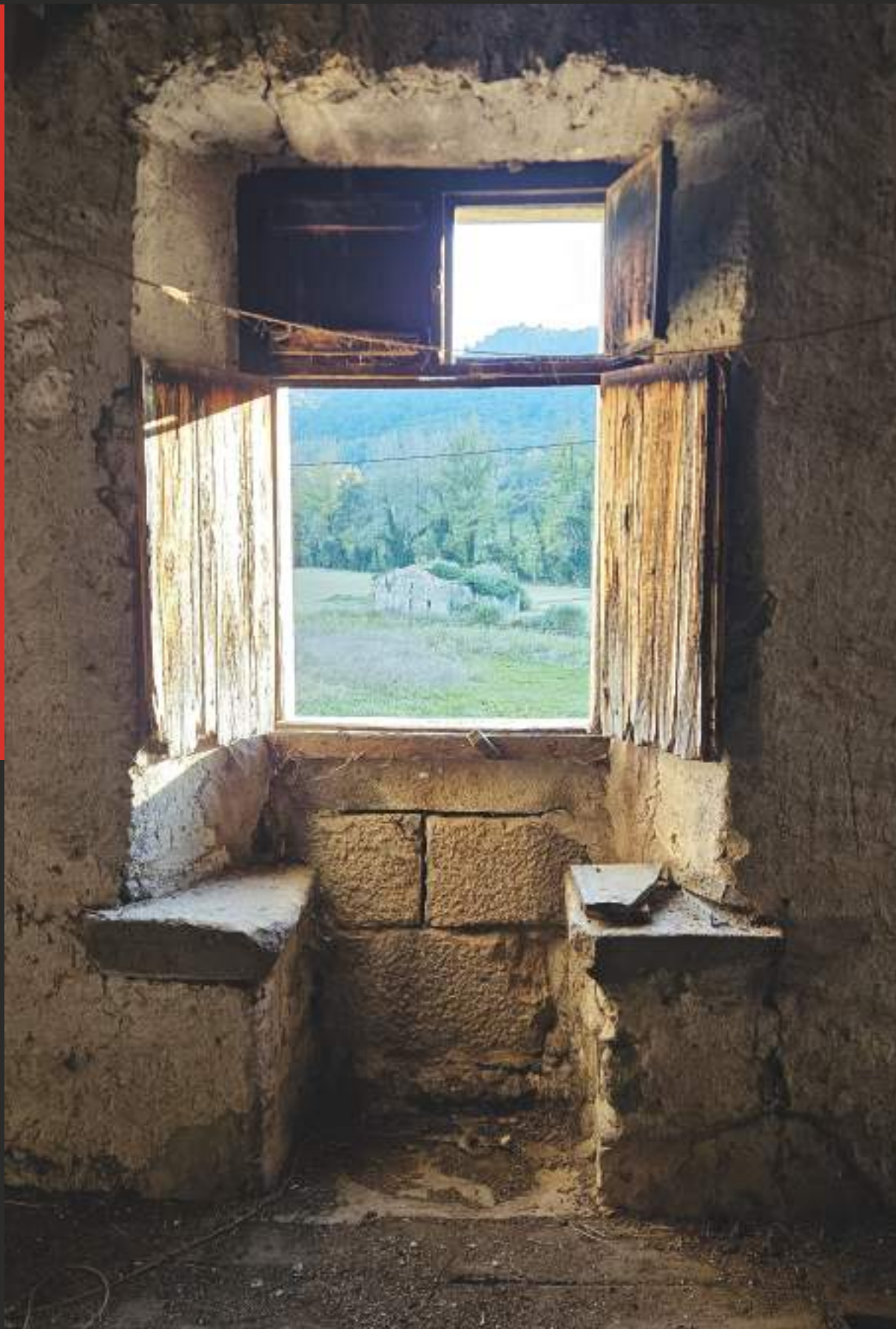
A **catgi**
T Arquitectura Tècnica
Girona

Necessites un/a tècnic/a?

<https://www.aparellador.cat/index.php/cercador-de-tecnic>

www.aparellador.cat
aparellador@aparellador.cat / 972 21 18 54

1r premi

Títol **La masia del festejador** Autor **Francesc Xifra Gironès**

Les imatges

Concurs de Fotografia del Col·legi,
categoria col·legiats

2n premi

Títol
Roba i casc

Autor
Xavier Jaime Novo

3r premi

Títol
Empresonat

Autora
Tània Virgili Caritg

PREMAAT

L'ASSEGURANÇA DELS
ARQUITECTES TECNICS

ESTALVI PER A EMPRESES: FLEXIPLAN

Emporta't fins a un 3,2% de rendibilitat en contractar un Flexiplan Empreses per a estalviar en 12 mesos

QUÈ ÉS UN FLEXIPLAN EMPRESSES?

- És un producte d'estalvi d'un any de durada, a partir de 3.000 euros, amb una **rendibilitat de fins al 3,20%** i amb una persona jurídica com a prenedor.
- Pots **disposar del capital invertit** passat el primer trimestre.
- Si en finalitzar el primer any decideixes renovar-lo i continuar acumulant rendibilitat, podràs obtenir una **rendibilitat extra**.

Informa't sense compromís de tot el que t'ofereix **hna-Premaat** en el **972 226 431**

PREVISIÓ SALUT ESTALVI PLANS DE PENSIONS ASSEGURANCES PERSONALS

CLOS ASSESSORS

Grup professional d'assessorament

GESTORIA
ADMINISTRATIVA

ASSESSORIA FISCAL
COMPTABLE LABORAL

CORREDORIA
ASSEGUANCES

17004 Girona · Tel. 972 224 849 · C. Vista Alegre, 7
info@closassessors.com · www.closassessors.com

17820 Banyoles
Tel. 972 584 105
C. Àngel Guimerà, 17

17430 Sta. Coloma de Farners
Tel. 972 841 450
C. Lluís Mon, 15

17176 St. Esteve d'en Bas
Tel. 972 690 923
Ctra. de Vic, 15

RETIRADAAMIANT

.CAT

PROXIMITAT | PROFESSIONALITAT | CONFIANÇA

construo

COBERTES.CAT